

Tampereen kaupunkiseudun pedagogisen tuen arviointitutkimus

Yhteistyössä

*Ninja Hienonen, Mari Saha, Venla Tammissalo ja Mari-Pauliina Vainikainen,
Tampereen yliopisto
sekä Katariina Ratia, Tampereen seudun Osake*

Tampereen seudun kasvatus- ja opetusalan
osaamisen kehittämisen palvelu Osake

Sisältö

1. Arvioinnin tausta, ohjaus ja eteneminen
2. Kyselyaineiston taustatiedot
3. Haastatteluaineiston taustatiedot
4. Tuen rajapinnat
5. Tukikäytännöt
6. Moniammatillinen yhteistyö
7. Oppimisen tuen lakiuudistus
8. Yhteenveto

1. Arvioinnin tausta, ohjaus ja eteneminen

Tausta

- Tampereen kaupunkiseudulla on laadittu seudulliset kasvatus- ja opetuspalveluiden arviointisuunnitelmat kaksi kertaa: vuosille 2017–2020 ja vuosille 2021–2023.
- Seudullinen pedagogisen tuen arviointi perustuu Tampereen kaupunkiseudun kasvatus- ja opetuspalveluiden arviointisuunnitelmaan 2021–2023, jonka viimeinen arviointi se on:
 - 2021: lasten ja nuorten osallisuuden arviointi
 - 2022: monialaisen yhteistyön arviointi
 - **2023: tuen toteutuminen**
- Kahden ensimmäisen seudullisen arviointisuunnitelman arviointikyselyihin on vastannut n. 10 000 kasvatus- ja opetusalan ammattilaista sekä n. 3 000 lasta ja nuorta. Lisäksi arviointeja on tehty aineistojen pohjalta.

Tausta

- Seudullinen yhteistyö mahdollistaa
 1. yhteisistä strategisista tavoitteista tuotettavat korkealaatuiset arvioinnit,
 2. vertaisoppimisen ja seudullisen arviointikulttuurin kehittämisen,
 3. kustannustehokkuuden, joka toteutuu kun arviointien suunnittelun ja toteutuksen kulut jakaantuvat kuntien kesken,
 4. seutuvertailujen määrällisten tietojen täydentämisen kehittäväillä, laadullisilla arvioinneilla,
 5. arviointien tuottaman tiedon käyttämisen seudullisen osaamisen kehittämisen taustatietona,
 6. kansallisen vaikuttavuuden ja valtakunnallisesti parhaiden osaajien hyödyntämisen.

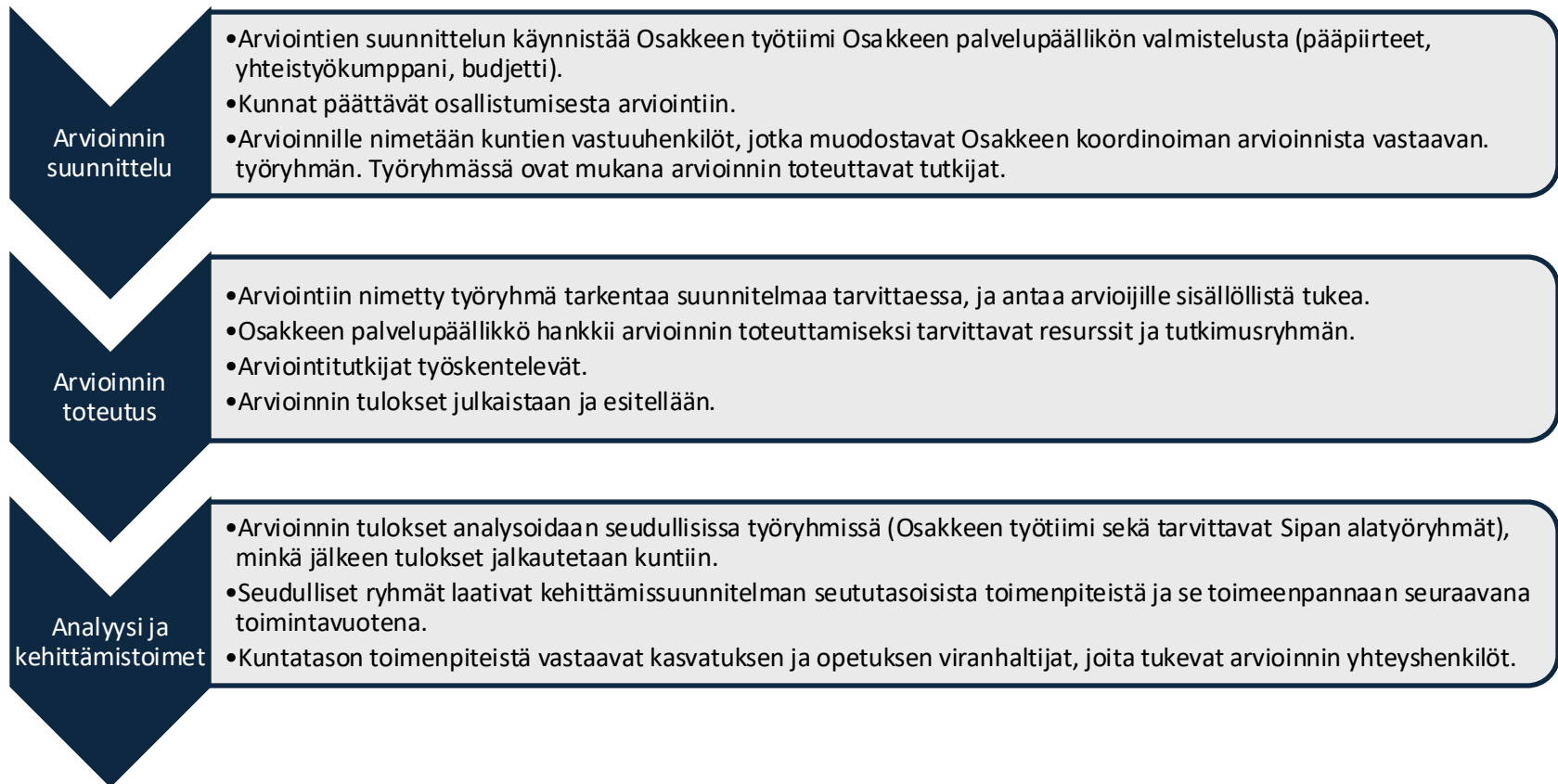
Arvioinnin ohjaus ja vastuuhenkilöt

- **Arvioinnin hankkija:** Tampereen kaupunkiseudun kunnat
- **Arvioinnin fasilitointi:** Tampereen seudun Osakkeen palvelupäällikkö Katariina Ratia
- **Arvioinnin ohjaus:** Tampereen seudun Osakkeen työtiimi
- **Arvioinnin sisällöllinen tuki:** Seudullinen työryhmä, jossa Tampereen kaupunkiseudun kuntien edustajat, ks. taulukko
- **Arvioinnin yhteistyökumppani:** Tampereen yliopisto, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunnan REAL-tutkimuskeskus, arviointitutkijat vastaavat tutkijat yliopistonlehtori KT Ninja Hienonen, apulaisprofessori KT Mari Saha ja väitöskirjatutkija Venla Tammisalo. Arvioinnissa mukana professori Mari-Pauliina Vainikainen.

Arvioinnin seudullinen työryhmä

Kunta	Nimi	Nimike
Kangasala	Minttu Mali	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
	Jaana Ronkainen-Salminen	Johtava opettaja, erityisopettaja
Lempäälä	Tanja Lämsä	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
	Jaana Selkilä	Perusopetuksen rehtori
Orivesi	Kaisa Niiranen	Varhaiskasvatuksen opettaja
	Sohvi Kuorelahti	Perusopetuksen rehtori
Pirkkala	Riitta Jyrinki	Vs. varhaiskasvatuksen aluepäällikkö
	Tiina Lammi	Erityisopettaja
Tampere	Ulla Ojalampi	Opetusjohtaja
	Pekka Poikajärvi	Apulaisrehtori
	Martta Pyökkimies	Pedagoginen asiantuntija
Vesilahti	Päivi Tyrkkö	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
	Liisa Rikka	Apulaisrehtori
Ylöjärvi	Marika Pätäri	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja
	Laura Autio	Kasvatuksen ja opetuksen suunnittelija
Osake	Katariina Ratia	Palvelupäällikkö

Arviointiprosessi

Arvioinnin tavoite

- Arvioinnissa tarkasteltiin kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuen toteutumista, järjestelyitä ja osaamistarpeita Tampereen kaupunkiseudun kuntien varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa.
- Tavoitteena on **tuottaa tietoa Tampereen kaupunkiseudun kuntien käyttöön tuen järjestelyiden kehittämiseen.**
- Arviointi tuottaa mahdollisimman pitkälti vertailukelpoista tietoa varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta, mutta arvioinneissa käsitellään myös eri asteille spesifejä tärkeitä teemoja.
- Arvioinnissa kerättiin kysely- ja haastatteluaineistoa.
 - Kyselyaineisto kerättiin keväällä 2024 Tampereen ja sen ympäryskuntien varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen opettajilta ja johtajilta ($N = 443$).
 - Haastatteluaineisto kerättiin syksyllä 2024 järjestämällä fokusryhmähaastattelut nivelvaiheiden opettajille ($N = 23$). Osakkeen vastuualueena oli löytää arviointiin osallistujat.

ARVIOINNIN TOTEUTUKSESTA

- Kyselylomakkeiden laatimisessa käytettiin hyväksi aiempia kansallisia selvityksiä kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta
- Lisäksi kyselylomakkeita käsiteltiin arvioinnin seudullisen työryhmän kokouksissa ja tämän pohjalta laadittiin lopulliset kysymykset
- Fokusryhmähaastattelujen runko laadittiin kyselyaineiston alustavien tulosten pohjalta
- Kyselyaineiston pohjalta on laadittu muutama opinnäytetyö Tampereen yliopistossa ja niiden tuloksia on hyödynnetty tässä raportissa

2. Kyselyaineiston taustatiedot

KYSELYAINEISTO: KOHDEJOUKKO

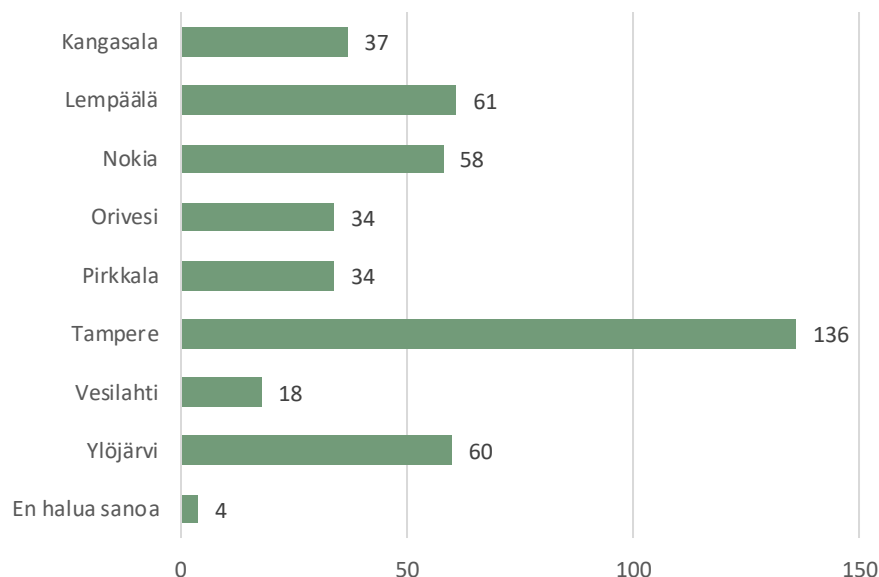
- Kyselyaineiston perusjoukkona toimivat Tampereen ja sen ympäryskuntien
 - Päiväkotien johtajat ja varhaiskasvatuksen opettajat ja erityisopettajat
 - Esiopettajat
 - Perusopetuksen rehtorit ja erityisopettajat sekä nivelvaiheiden opetushenkilöstö: ensimmäisellä, kuudennella ja seitsemännellä luokalla työskentelevät opettajat
- Tarkastelu kohdistettiin erityisesti nivelvaiheisiin
 - Nivelvaiheilla tarkoitetaan tässä lapsen siirtymiä uuteen oppimisympäristöön
 - Varhaiskasvatuksessa ryhmät ja sen myötä lasten siirtymät vaihtelevat tapaus- ja yksikkökohtaisesti, joten kysely lähetettiin kaikille varhaiskasvatuksen opettajille
- Vastaukset saatiin yhteensä 443 kasvatus- ja opetusalan asiantuntijalta

KYSELYAINEISTO: AINEISTON KERUU

- Kyselyt toteutettiin sähköisillä kyselylomakkeilla
- Kyselylomakkeet koostuivat pääosin monivalintakysymyksistä ja muutamista avokysymyksistä
- Erilliset kyselyt laadittiin
 - Varhaiskasvatuksen opetushenkilöstölle,
 - Perusopetuksen opetushenkilöstölle sekä
 - Perusopetuksen rehtoreille
 - Esiopetus järjestetään Tampereen seudun kunnissa hallinnollisesti joko osana varhaiskasvatusta tai perusopetusta. Esiopettajat vastasivat osassa kunnista varhaiskasvatuksen kyselylomakkeeseen ja osassa perusopetuksen opettajien kyselylomakkeeseen
- Kyselyt lähetettiin kohderyhmälle toukokuussa 2024. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista
- Kyselylomakkeet sisälsivät osin samoja kysymyksiä kaikille kohderyhmille ja osin erillisiä kysymyksiä kohderyhmästä riippuen

KYSELYAINEISTO: Työskentelykunta ja työtehtävä

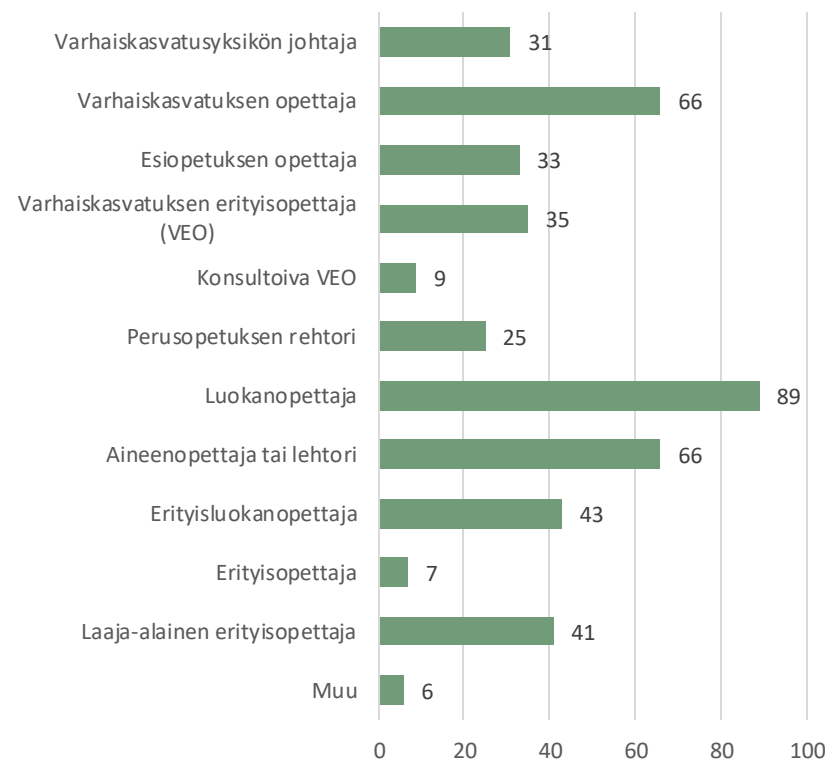
- Vastaajia saatiin kaikista seutukunnan kunnista
- Tutkimuseettisistä syistä kysymys ei ollut pakollinen. Vastaajista osa valitsikin kohdan "En halua sanoa" ($n = 4$) tai ei vastannut kysymykseen ($n = 5$)

Huom. Osa vastaajista työskenteli useammassa kunnassa. Kuntien työntekijäluvun summa on suurempi kuin todellinen vastaajamäärä ($n=443$).

■ n

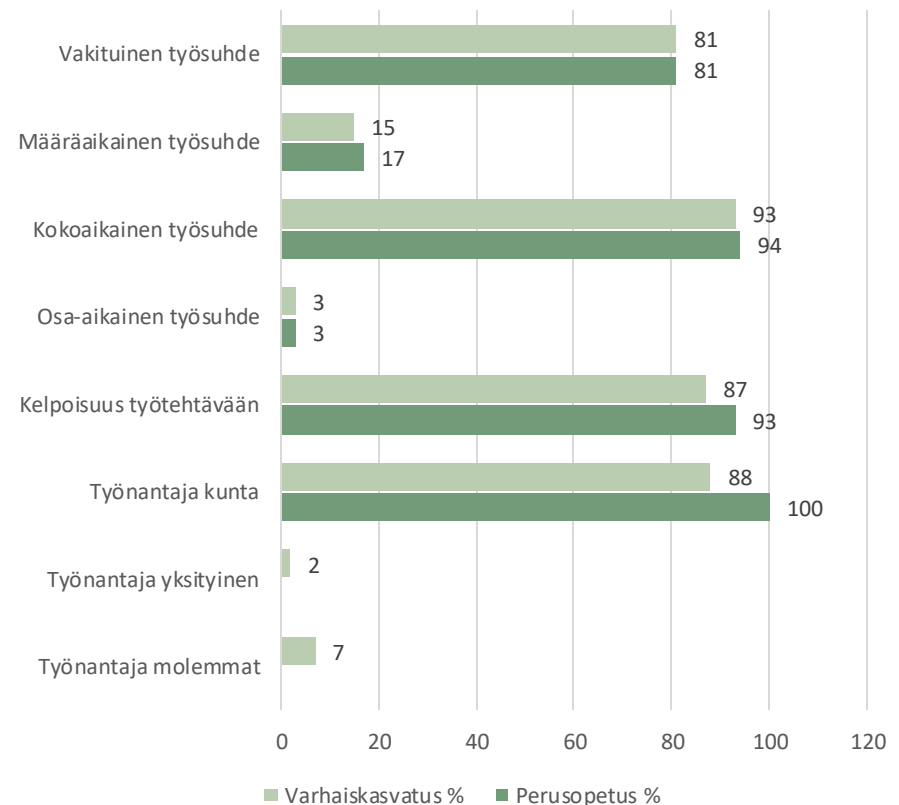
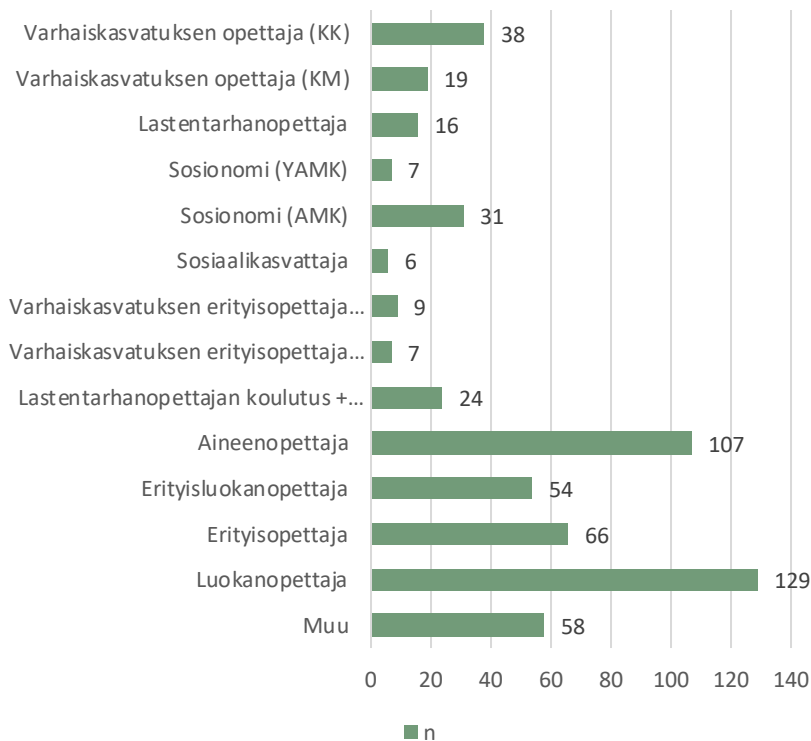
- Vastaajia saatiin kaikista kohderyhmään kuuluvista ryhmistä

Huom. Osa vastaajista työskentelee useammassa työtehtävässä, jonka takia työtehtävien summa on suurempi kuin todellinen vastaajamäärä ($N=443$).

KYSELYAINEISTO: Koulutus ja työsuhde

- Kyselyyn vastanneiden erilaiset koulutustaustat olivat hyvin edustettuina sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa
- Valtaosa vastaajista oli vakituksessa ja kokoaikaisessa työsuhteessa. Valtaosalla oli myös tehtävään vaadittava kelpoisuus.

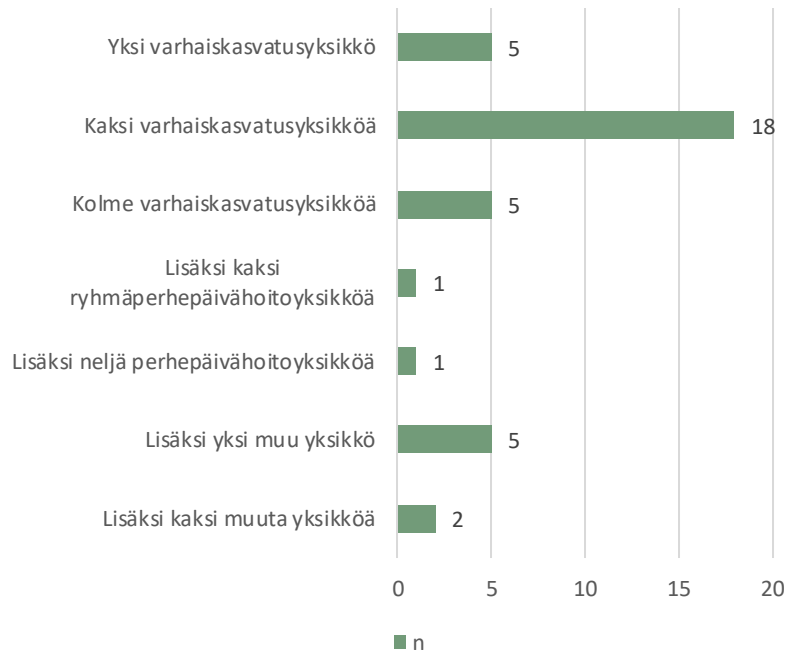

Huom. Osalla vastaajista on useampi koulutus, jonka takia koulutusten summa on suurempi kuin todellinen vastaajamäärä (N=443).

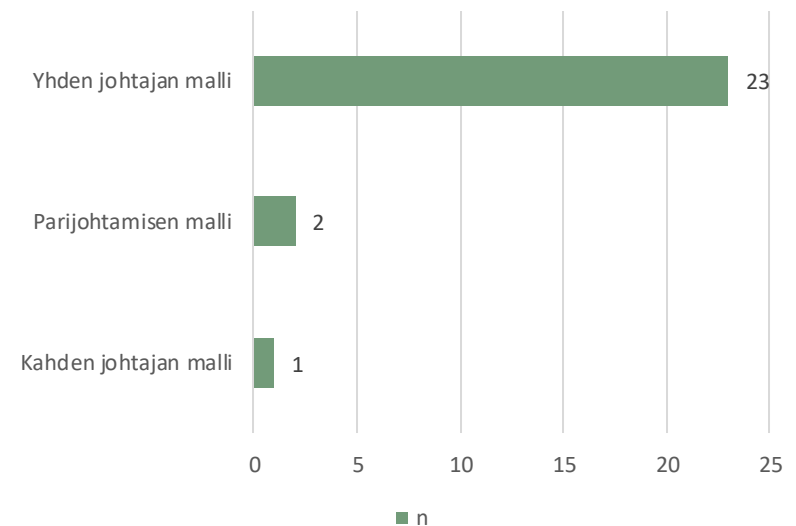
KYSELYAINEISTO:

Varhaiskasvatusyksiköiden johtaminen

- Varhaiskasvatusyksiköiden johtajien ($n = 31$) johtamiskokonaisuuteen kuului keskimäärin kaksi yksikköä

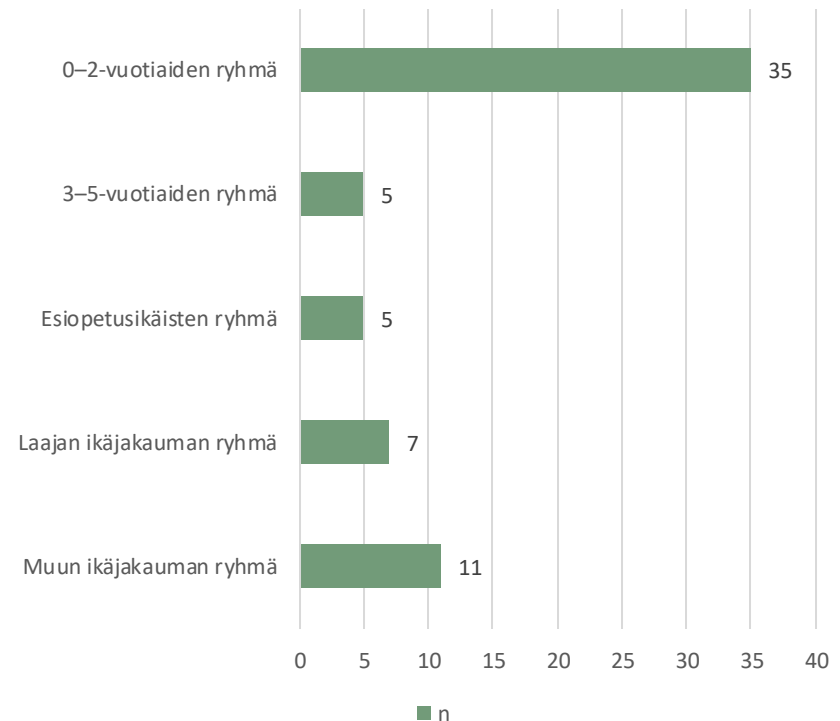

- Valtaosassa vastanneita yksiköjä oli käytössä yhden johtajan malli

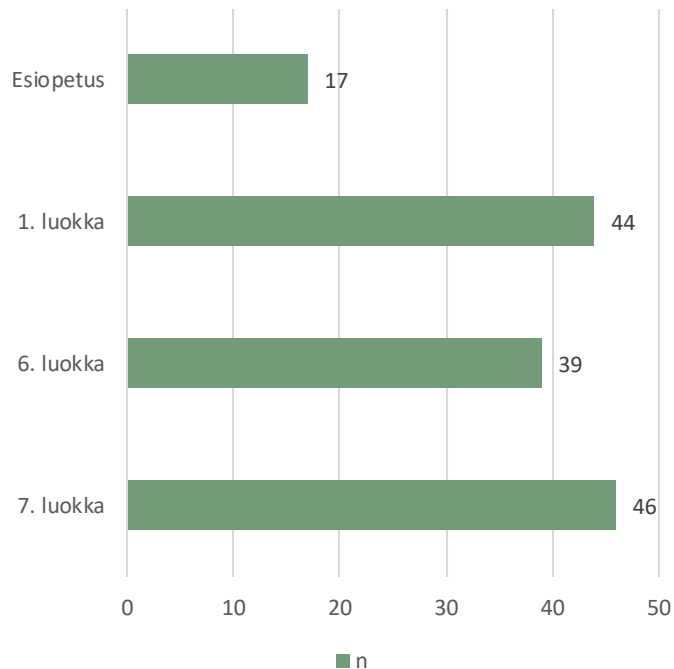
KYSELYAINEISTO: Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät

- Varhaiskasvatuksen opettajista pääasiassa yhdessä lapsiryhmässä työskenteli 0–2-vuotiaiden kanssa 35 (24 %), 3–5-vuotiaiden kanssa 5 (3 %), esiopetusikäisten kanssa 5 (3 %), laajan ikäjakauman, esimerkiksi sisarusryhmän kanssa 7 (5 %) ja muun ikäjakauman kanssa 11 (8 %)

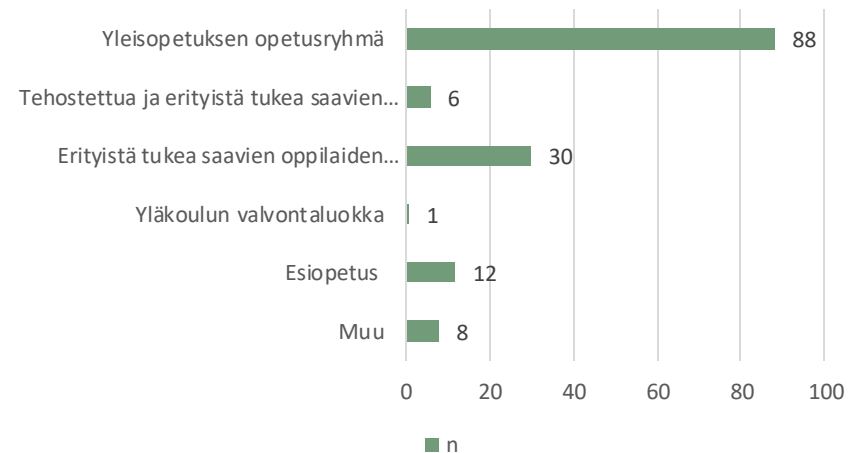

KYSELYAINEISTO: Perusopetuksen opetusryhmät

- Vastaajat jakoutuivat hyvin tasaisesti eri kohderyhmien kesken. (Osa esiopetuksen vastauksista varhaiskasvatuskyselyssä)

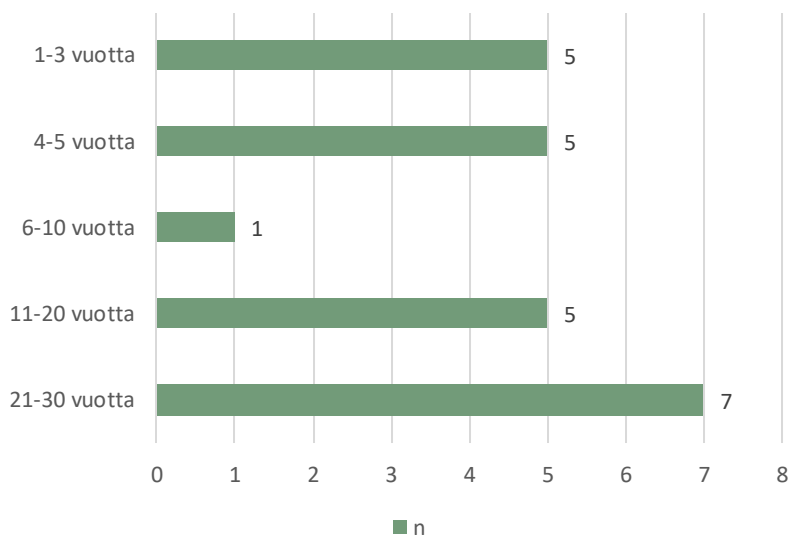

- Vastanneista perusopetuksen opettajista omaa opetusryhmää opetti 148 (55 %) ja useampaa opetusryhmää 120 (44 %)
- Vastanneiden opetusryhmistä yleisopetuksen opetusryhmiä oli 88 (33 %), tehostettua ja erityistä tukea saavien oppilaiden pienryhmiä 6 (2 %), erityistä tukea saavien oppilaiden pienryhmiä 30 (11 %), yläkoulun valvontaluokkia 1 (0,4 %), esiopetuksen ryhmiä 12 (4 %) ja muita 8 (3 %).

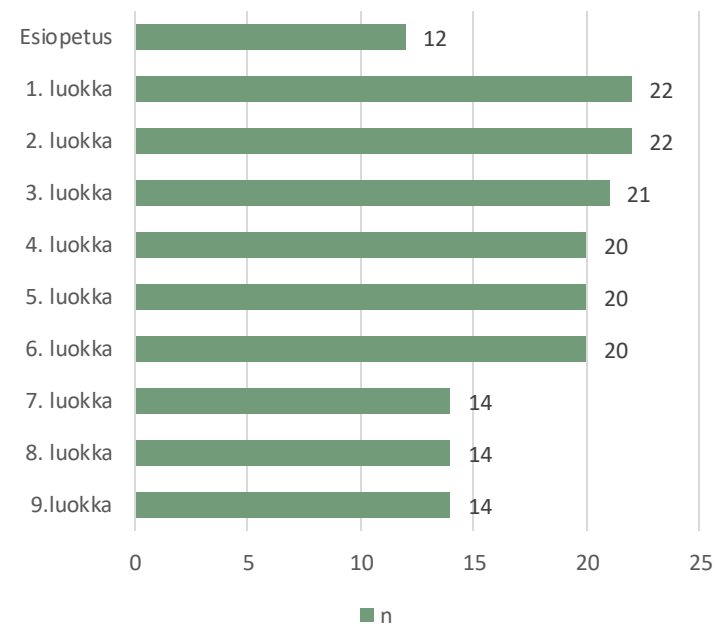

KYSELYAINEISTO: Rehtorit

- Perusopetuksen rehtoreista kaikilla oli asetuksen mukainen kelpoisuus tehtävänsä ($n = 25$)
- Keskimäärin heillä oli 10 vuoden työkokemus tehtävästään

- Esiopetusta annettiin 12 (48 %) rehtorin koulussa, ensimmäistä ja toista luokkaa 22 (88 %) koulussa, kolmatta luokkaa 21 (84 %) koulussa, neljättä, viidettä ja kuudetta luokkaa 20 (80 %) koulussa ja seitsemättä, kahdeksatta ja yhdeksättä luokkaa 14 (56 %) koulussa.

3. Haastatteluaineiston taustatiedot

HAASTATTELUAINEISTO: AINEISTON KERUU

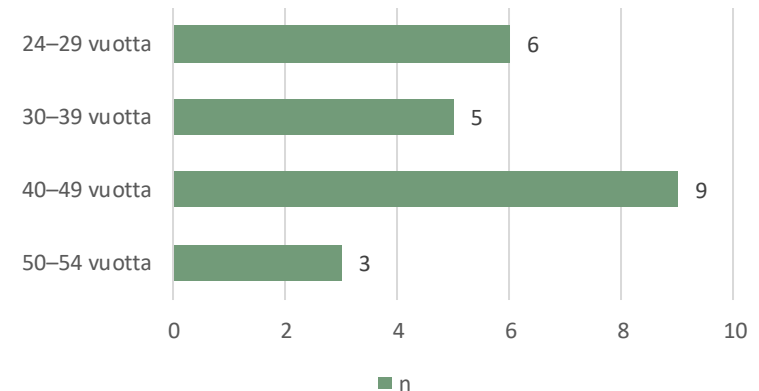
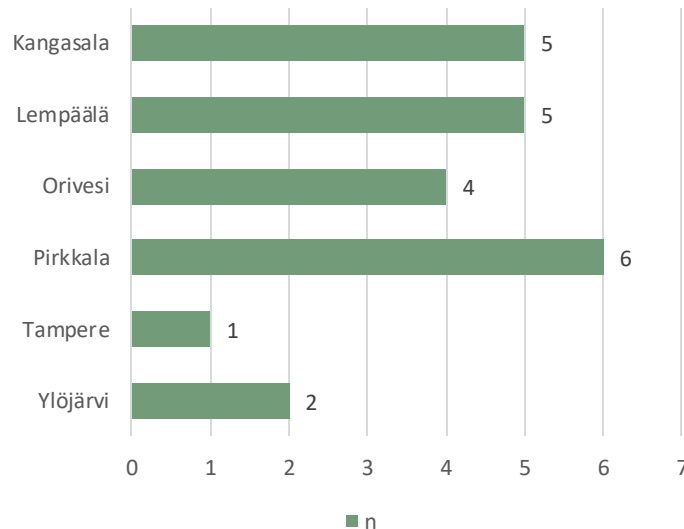
- Haastatteluaineisto kerättiin viidessä kuntarajat ylittävässä fokusryhmähaastattelussa lokamarraskuussa 2024
- Haastateltavien osalta käytettiin harkinnanvaraista näytettä, koska tarkoituksena oli kerätä yhteen kunkin ikätason opettamisen asiantuntijoita jakamaan tuen toimivia käytänteitä. Haastateltavat valittiin tutkimukseen Tampereen kaupunkiseudun pedagogisen tuen arviointi -seuturyhmän jäsenten ehdotusten perusteella
- Fokusryhmät
 - alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat
 - ensimmäisen luokan luokanopettajat
 - kuudennen luokan luokanopettajat
 - seitsemännen luokan ryhmänohjaajat
- Haastatteluihin osallistui yhteensä 22 opettajaa. Lisäksi yksi opettaja vastasi kysymyksiin kirjallisesti sähköpostitse
- Ennen haastatteluja osallistujilta kerättiin taustatiedot sähköpostitse. Haastateltavilta kysyttiin heidän työnimikettä, koulutusta, ikää, työkokemusta alalla vuosina, työkokemusta nykyisessä yksikössä vuosina sekä työkokemusta nykyisen lapsiryhmän kanssa

HAASTATTELUAINEISTO: AINEISTON KERUU

- Haastattelut tehtiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna
- Kyselyaineiston alustavien tulosten perusteella tuotettiin haastatteluteemat:
 - haastatteluissa päädyttiin tarkentamaan ja syventämään tietoa erityisesti toimivista tuen käytännöistä yksiköissä ja kunnissa, monialaisesta yhteistyöstä tuen toteutumisessa sekä perusopetuksen tukeen liittyvästä lakimuutoksesta.
 - Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen opettajille muodostettiin erilliset haastattelurungot
- Haastattelut toteutettiin ja tallennettiin Microsoft Teams -sovelluksessa. Näin työllistettiin osallistujia ajallisesti mahdollisimman vähän. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajien haastattelut toteutettiin klo 12–13, kun suurin osa lapsista oli lepoaika. Ensimmäisen luokan luokanopettajien haastattelu tapahtui klo 13–14 ja kuudennen ja seitsemännen luokan opettajien haastattelut klo 15–16, mahdollisimman pian heidän oppituntiansa päättymisestä
- Haastateltavista tallennettiin ääntä ja videokuvaa. Halutessaan haastateltava sai laittaa kameransa pois käytöstä, jolloin hänestä tallennettiin vain ääntä
- Haastattelurunko ohjasi kevyttä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Haastatteluaineisto on määrällisiä tuloksia syventävää ja kommentoivaa. Haastattelun litteraatit on poimittu kuvaamaan kyselylomakkeesta nousevia tuloksia

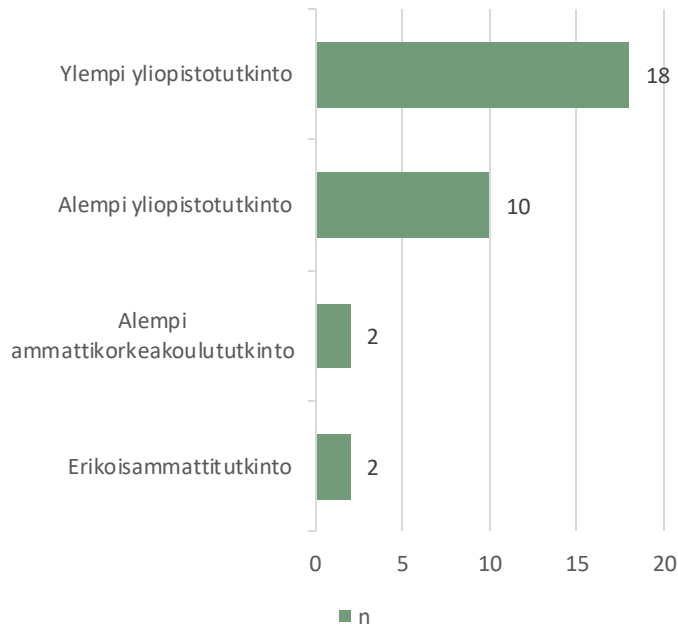
HAASTATTELUAINEISTO: työskentelykunta ikä ja kokemus

- Haastateltavat työskentelivät Kangasalan ($n = 5$), Lempäälän ($n = 5$), Oriveden ($n = 4$), Pirkkalan ($n = 6$), Tampereen ($n = 1$) ja Ylöjärven ($n = 2$) alaisuudessa
- Haastateltavat olivat iältään 24–54-vuotiaita ja heidän keskiarvoinen ikänsä oli 39 vuotta
- Haastateltavilla oli työkokemusta alalta 2–31 vuotta, keskimäärin 13 vuotta

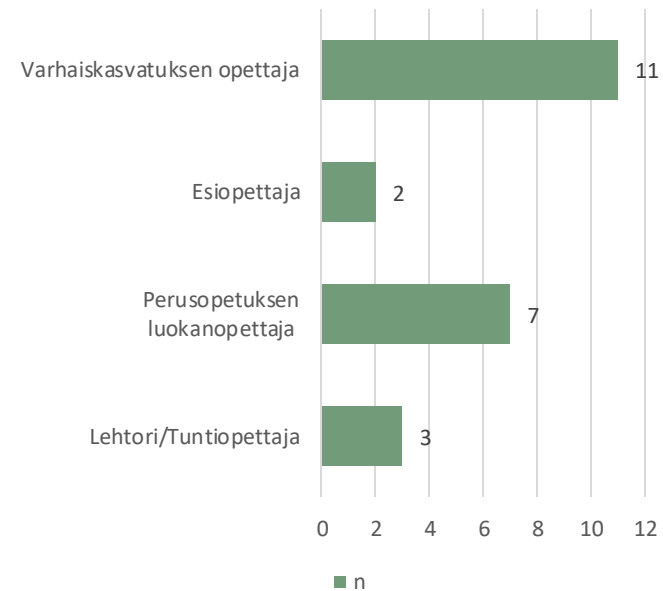

HAASTATTELUAINEISTO: koulutus ja työnimike

- Haastateltavista valtaosalla oli yliopistotason tutkinto

- Heistä yksitoista oli työnimikkeeltään varhaiskasvatuksen opettajia, kaksi esiopettajia, seitsemän perusopetuksen luokanopettajia ja kolme lehtoreita tai tuntiopettajia

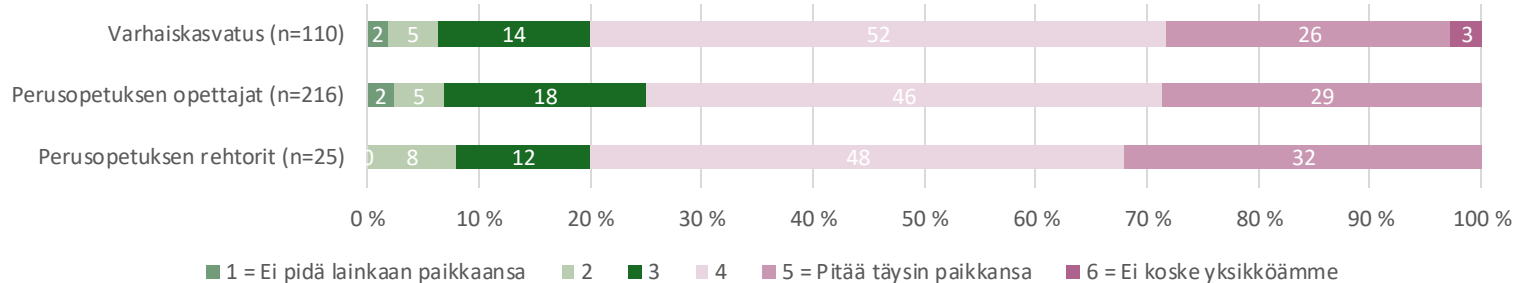

4. Tuen rajapinnat

- Tuen rajapinnoilla tarkoitetaan siirtymiä yleisen ja tehostetun tuen välillä sekä tehostetun ja erityisen tuen välillä
- Tässä selvityksessä rajapintoja kartoitettiin Likert-asteikollisilla väittämillä sekä tarkentavilla avokysymyksillä
- Lisäksi haastatteluilla kartoitettiin käytänteitä tuen rajapinnoilla

TUEN RAJAPINNAT: YLEISESTÄ TEHOSTETTUUN

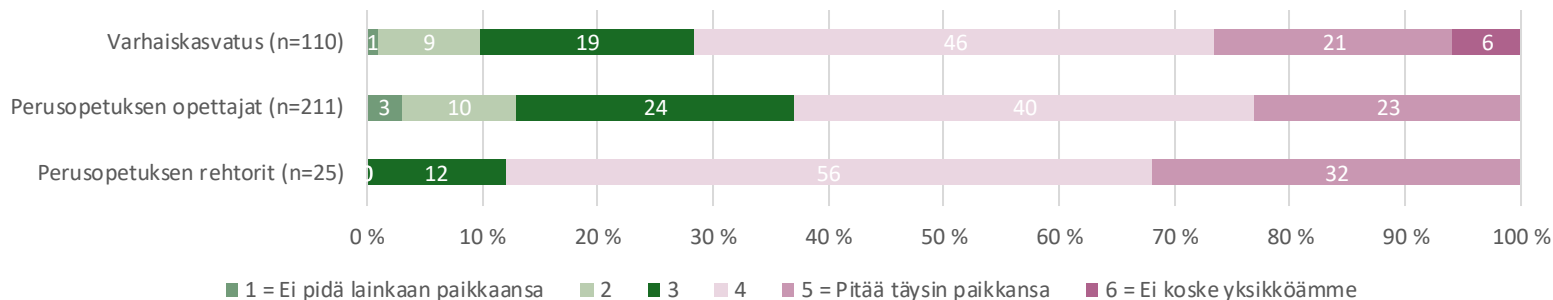
Minulle on täysin selvää, milloin on tarve siirtyä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen

- Varhaiskasvatuksessa 78 % vastanneista ja perusopetuksessa 75 % vastanneista koki, että siirtymä yleisestä tehostettuun tukeen on selkeä
- Perusopetuksen rehtoreista näin koki 80 % vastanneista
- Aiemmassa kansallisessa selvityksessä yleisen ja tehostetun tuen rajan selvänä koki vajaa 70 % opetuksen järjestäjistä (Lintuvuori & Rämä, 2022)

TUEN RAJAPINNAT: TEHOSTETUSTA ERITYISEEN

Minulle on täysin selvää, milloin on tarve siirtyä tehostetusta tuesta erityiseen tukeen.

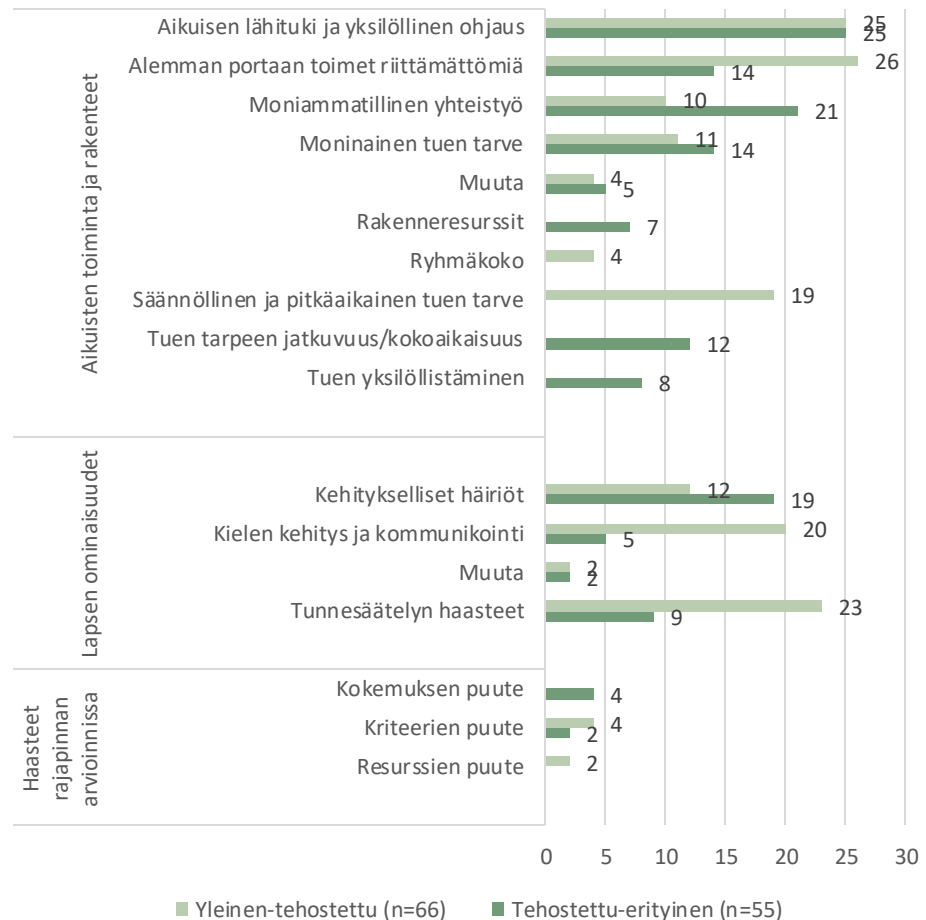
- Varhaiskasvatuksessa 67 % vastanneista ja perusopetuksessa 63 % vastanneista koki, että siirtymä tehostetusta erityiseen tukeen on selkeä.
- Perusopetuksen rehtoreista näin koki 88 % vastanneista
- Aiemmassa kansallisessa selvityksessä tehostetun ja erityisen tuen rajan selvänä koki vajaa 60 % rehtoreista (Vainikainen ym., 2018)

VARHAISKASVATUS: Tuen rajapintoja selventävät tekijät

- Avovastausten perusteella rajapintaa selkeyttävät tekijät voitiin jakaa kahteen yläluokkaan:
 - 1) aikuisten toiminta ja rakenteet
 - Jako on tuttu myös lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista, jotka keskittyvät usein kuvaamaan lasten haasteita tukitoimien kirjaamisen sijaan (Heiskanen ym., 2019)
 - 2) lapsen ominaisuudet
- Aikuisten toiminnassa ja rakenteissa seuraavalle tuen tasolle siirtymistä selkeytti opettajien kokemus siitä, että alemman tason tukitoimet ovat riittämättömiä
 - Tuen riittämättömyys on ollut selkein kriteeri myös aiemmassa selvityksessä (Lintuvuori & Rämä, 2022)
- Lisäksi erityisesti aikuisen lähituki ja yksilöllinen ohjaus sekä moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen selkeyttivät siirtymää seuraavalle tuen tasolle
- Tuen tasoilla siirtyminen oli selkeää myös, kun lapsen ominaisuuksiin liittyen, itsesäätelyn haasteet, erilaiset kehityksen viivästymät ja kielen kehitykseen ja kommunikointiin liittyvät asiat nousivat esiin

(Lahtinen & Mäenpää, 2025)

Rajapinnat varhaiskasvatuksessa

VARHAISKASVATUS: Aikuisten toiminta ja rakenteet rajapinnoilla

Opettajat tunnistivat rajapinnan selkeästi, kun:

- Aikuisen henkilökohtaista ohjausta tarvittiin enemmän. Yleisestä tehostettuun rajapinnalla korostui aikuisen lähituki ja yksilöllinen ohjaus. Tehostetusta erityiseen rajapinnalla korostui aikuisen kokoaikainen henkilökohtainen ohjaus ja lähituki

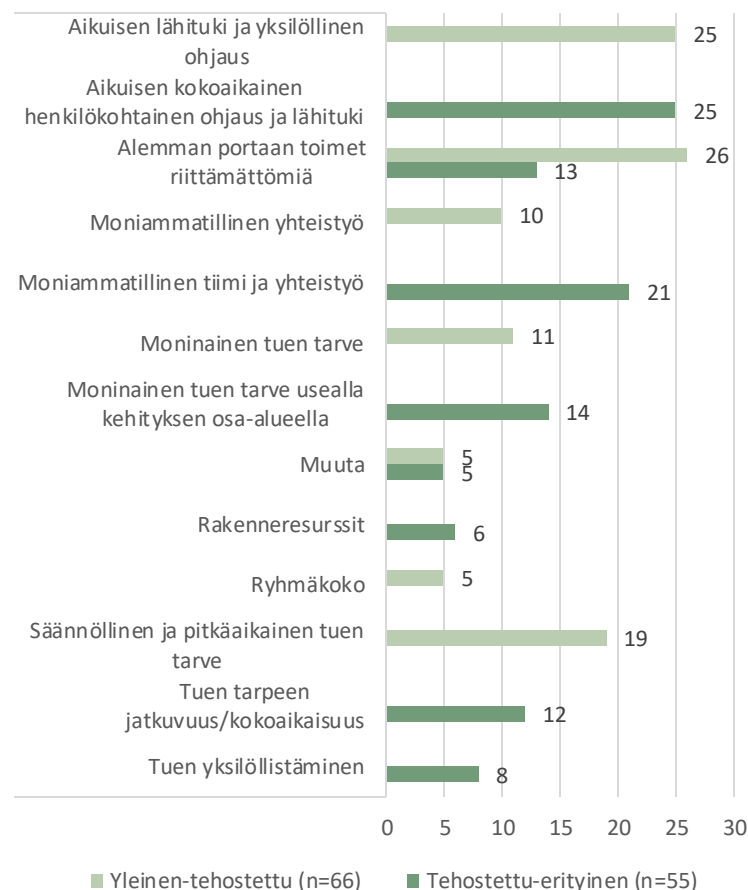
"Kun lapsi tarvitsee tilanteissa selkeästi enemmän aikuisen henkilökohtaista läsnäoloa, päästäkseen toiminnassa alkuun tai päästäkseen osalliseksi toimintaan." (Y-T)

"Lapsi tarvitsee tavallista enemmän aikuisen lähitukea arjen toimissa ja lähituen tarve on jatkuvaa läpi arjen toimien" (T-E)

- Alemman portaan tukitoimet koettiin riittämättömiksi
 - Moniammatillisen yhteistyön rooli kasvoi. Tehostetusta erityiseen tukeen siirryttäessä myös moniammatillisen tiimin rooli korostui
- "Ulkopuolisia tukitoimia on jo useita esim. puheterapeutti ja toimintaterapeutti sekä psykologipalvelut" (T-E)*
- Rajapintaa selkeyttäväksi tekijöiksi raportoitiin myös säännöllinen ja pitkäaikainen tai moninainen tuen tarve, rakenneresurssit, ryhmäkoko, tuen yksilöllistäminen sekä muuta-kategoria
 - Rakenneresursseilla tarkoitetaan fyysisiä tiloja, materiaaleja, pedagogisia välineitä sekä henkilöstöä
 - Muuta-kategoria: mm. resurssin riittämättömyys, arvioinnin ja havainnoinnin tuottama tieto, tehostetun tuen määritelmän selvyys käytännön tasolla, tukitoimien vaikuttavuus, tarve toiminnan mukauttamiseen, oppimisympäristön ärsykkeiden purkaminen, fyysiset hoitotoimenpiteet ja naapuriryhmän tuki

(Lahtinen & Mäenpää, 2025)

Aikuisten toiminta ja rakenteet

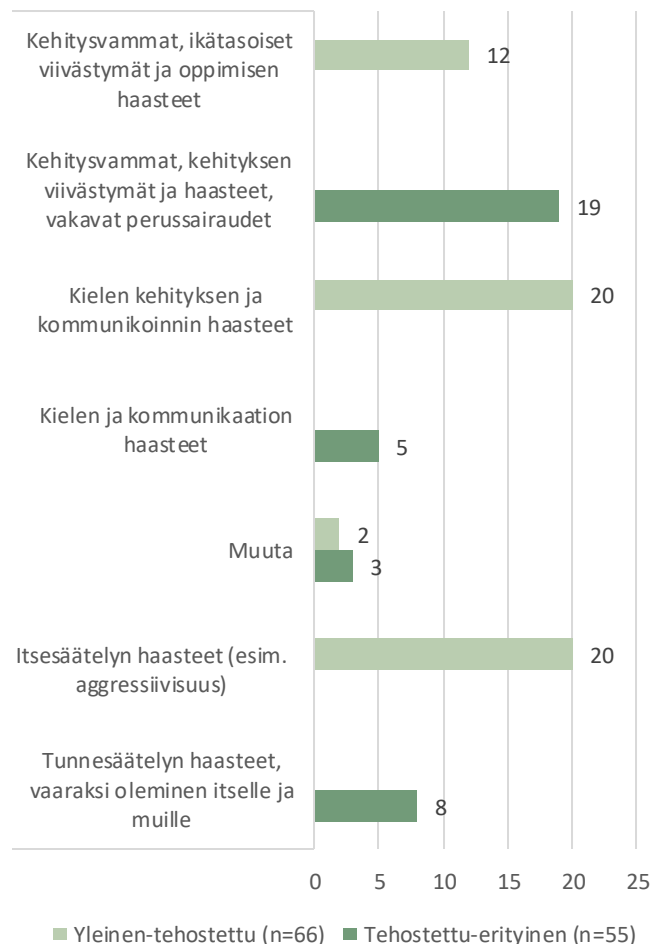
VARHAISKASVATUS: Lapsihavainnot rajapinnoilla

Opettajat tunnistivat rajapinnan selkeästi, kun:

- Lapsella oli kehitysvamma, kehityksen viivästymä tai haaste, oppimisen haaste tai vakava perussairaus:
"Lapsella on useita haasteita kokonaisvaltaisessa kehityksessään ja oppimisessaan." (Y-T)
"Lapsella usealla kehityksen osa-alueella vahvoja tuen tarpeita. (kehitysvamma, vahvat autistiset piirteet, heikot kognitiiviset taidot)" (T-E)
- Lapsella oli kielen kehityksen ja kommunikoinnin haasteita:
"Lapsella on useita haasteita kokonaisvaltaisessa kehityksessään ja oppimisessaan." (Y-T)
"Lapsella isoja kielenkehityksen, toiminnanohjauksen tai tarkkaavuuden haasteita" (Y-T)
"Selkeää on yleensä toiminnan ohjauksen haasteet sekä kielelliset haasteet." (Y-T)
- Muuta-kategoriaan luettiin lapsen toimintaan liittyvät maininnat, kuten jumiutuminen, vetäytyminen tai käyttäytymisen vaikeudet
- Lapsella oli tunnesäätelyn ja itsesäätelyn haasteita ja hän oli esimerkiksi aggressiivinen tai vaaraksi itselleen ja muille

(Lahtinen & Mäenpää, 2025)

Lapsen ominaisuudet

VARHAISKASVATUS: Tuen rajapintoja haastavat tekijät

- Tuen kriteerien epäselvyys, osin eri yksiköiden ja työnkuvien välillä

"Ei ole tarkasti määritelty tehostetun kriteereitä. Voiko edes olla?"

"En ole löytänyt tietoa, millä perusteella muissa yksiköissä tuki muuttuu yleisestä tehostetuksi..." , "Tuntuu, että tuen taso ts. sen kriteerit vaihtelevat eri työyksiköissä... vahva yleinen tuki tai tehostettu tuki."

"Erityisopettaja, joka tiimissään näistä asioista päättää, näkee usein asian toisin, kuin lapsen kanssa päivittäin toimivat kasvattajat."

"Koulun ja varhaiskasvatuksen välisen toimintakulttuurin ja määrittelyn erot: Vaka:n määritelmän mukaan yleinen tuki on lyhytaikaista, väliaikaista tukea ja tehostettu tuki pitkäkestoisempaa, vaikka volyymiltaan olisikin yhtä vaikuttavaa. Koulun puolella kaikki lapset saavat yleistä tukea ja tehostettu tuki on seuraava tuen porras"

- Tuen tarpeiden yksilöllisyys

"Rajaus on hankalaa esimerkiksi silloin, jos lapsella on keskittymisvaikeuksia, mutta ei haastavaa käytöstä tai epäily siitä, että kielellisessä kehityksessä on vähäistä viivettä. Rajapinta on häilyvä, kun haastetta on monella osa-alueella mutta missään ei erityisen paljon."

- Resurssien puute

"Tähän olen kaivannut tiiviimpää tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajalta, joka laajan työalueensa vuoksi ei ole ehtinyt havainnoimaan ryhmään riittävästi."

"Lapsen tuen tarve vaihtelee henkilöresurssista johtuen. Lomakkeita ja arviointeja pitää täyttää tiimissä ja odotella veoa ryhmään vierailulle jne. Ryhmän pienennystä ei voida esimerkiksi tehdä, jos ryhmässä ei ole vapaita paikkoja."

(Keskitalo & Leijon, 2024)

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS: Tuen rajapinnat haastatteluissa

Yleisestä tehostettuun

- Alle kolmevuotiaiden opettajat keskustelivat siitä, kirjataanko yleinen tuki kaikille ryhmän lapsille ja mikä lasketaan kohdennettuun yleiseen tukeen

"Mikä on kohdennettua yleistä tukea ja miten se eroaa yleisestä tuesta? -- Jos mää vaikka nostan jonkun lapsen aina tiettyyn kohtaan pukemaan maton päälle, niin onko se edelleen vielä sitä yleistä tukea, että se oli mulle hämää."

- Opettajat kertoivat, että yleisessä tuessa voidaan antaa hetkellisesti vahvempia tukikeinoja, mutta kun tuen tarve jatkuu pidempään, siirrytään tehostettuun tukeen. Erityisopettajan rooli konsultoinnissa korostui. Tehostetulle tuelle nostamisen syiksi kerrottiin kielenkehityksen haasteet, puheterapia ja personoidut kuvatuet

"Sillon veon kanssa juteltiin siitä asiasta, että semmonen yleinen kuvatuki – vaikka pukemisessa tai vessahommissa tai muissa, niin se oli sitä yleistä tukea. -- Mutta sitten kun me jouduttiin hänelle luomaan ihan personoituja, omia kuvatukia esiin, esimerkiksi sitä alustaa pöytään ja me tehtiin keskustelun tueksi semmoisia kuvajuttuja hänelle tärkeistä asioista ja hänelle tuli vielä kuvakansiokin näistä kuvista. Niin ne meni sinne tehostetun tuen."

- Esiopetuksen opettajat korostivat huoltajien roolia. Huoltajille tuotiin asia esiin vähitellen, jotta he tottuvat ajatukseen. Tehostetun tuen papereita tehdään ja puretaan esiopetusvuoden aikana. Tuen lasten tiedonsiirtopalaverissa käy erityisopettaja ja joskus myös esiopettaja

"Esimerkiksi tänä vuonna meillä on tilanne lapsista, joilla ei ole ollut varhaiskasvatuksessa tukea, mutta joka selkeästi tarvitsee tukea – niin pehmitetään perheitä sillä, että kysytään nyt syksyn palaverissa, että me ollaan huomattu tällaista ja tällaista, että nostetaanko tukea vai haluatteko että katsellaan vielä. Ja nyt me ollaan parin perheen kanssa sovittu tammikuulle tsekkaukspalaveri, että saadaan tuki kuitenkin hyvin alkaen esiopetusvuoden aikana. Yleensä niille sitten myös nähdään tammikuussa tuelle tarvetta."

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS:

Tuen rajapinnat haastatteluissa

Tehostetusta erityiseen

- Alle kolmevuotiaiden opettajat kertoivat rajapinnan olevan selkeä. Monialaisen tuen tarve korostuu siirryttäessä tehostetusta erityiseen tukeen. Erityiselle tuelle nostamisen syiksi kerrottiin diagnoosit, terapeutit, psykologi, ryhmäohjaaja ja veon vahva rooli

"Erityisen tuen lapsi on meillä, niin hänellä on Taysista diagnoosi ja hänellä käy puheterapeutti, toimintaterapeutti ja veo, Hänellä käy oikeestaan kaikki mahdolliset mitä voi olla."

- Esiopetuksen opettajat korostivat huoltajien tiedottamista. Huoltajille kerrottiin, että tuen tasoa voidaan tarvittaessa nostaa vielä tehostetusta erityiseen. Erityisen tuen tukikeinoista mainittiin avustaja, joka siirtyi lapsen mukana varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

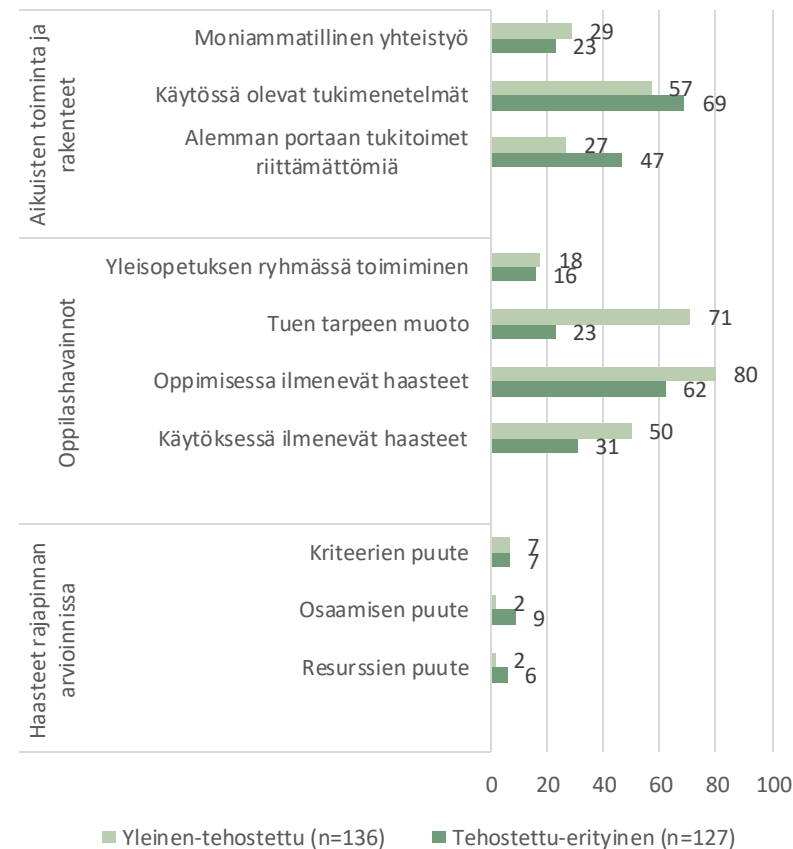
"Nyt oli eka kerta, kun mulle siirty ohjaaja vakan puolelta. -- Siinä se siirtymä sille lapselle oli aika turvallinen, kun se tuttu aikuinen tuli sieltä."

- Kansallisesti yhteistyö huoltajien kanssa koetaan varhaiskasvatuksessa toteutuvan erittäin hyvin (Kannel ym., 2023)

PERUSOPETUS: Tuen rajapintoja selventävät ja haastavat tekijät

- Avovastausten perusteella rajapintaa selkeyttävät tekijät voitiin jakaa kahteen yläluokkaan:
1) aikuisten toiminta ja rakenteet
2) oppilashavainnot
- Rajapintoja selventäviksi tekijöiksi nähtiin aikuisten toiminnassa moniammatillisen yhteistyön ja käytössä olevien tukimenetelmien lisääntyminen. Lisäksi seuraavalle tuen tasolle siirtymisen selkeyttä paransi opettajien kokemus siitä, että alemman portaan tukitoimet ovat riittämättömiä
- Rajapinta oli selkeä silloin, kun oppilashavaintoihin liittyen, oppilas ei enää oppinut osana yleisopetuksen ryhmää, tuen tarve oli kasvanut ja oppilas osoitti haasteita oppimisessaan tai käytöksessään
- Opettajat kokivat rajapinnan arvioinnin haasteiksi kriteerien, osaamisen ja tuen resurssien puutteen

Rajapinnat perusopetuksessa

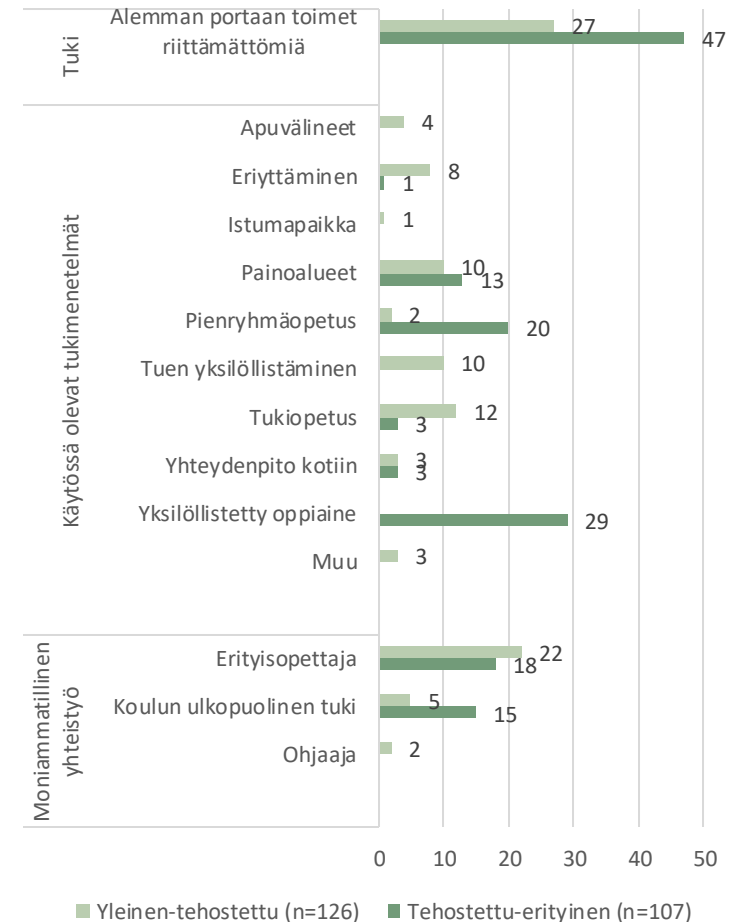

PERUSOPETUS: Aikuisten toiminta ja rakenteet rajapinnoilla

Opettajat tunnistivat rajapinnan selkeästi, kun:

- Alemman tason tukitoimet koettiin riittämättömiksi:
 - "Kun yleinen tuki ei enää riitä siihen, että oppilaan oppiminen etenee." (Y-T)*
 - "Annettu tuki ei ole osoittautunut riittäväksi, taidot eivät ole edistyneet, haasteita on kenties ilmennyt muilla osa-alueilla." (T-E)*
- Käytössä olevat tukikeinot eivät riittäneet tai niitä otettiin käyttöön lisää. Kummassakin erottui painoalueiden käyttö. Yleisestä tehostettuun rajapinnalla korostui tuen yksilöllistäminen ja tukiopeus. Tehostetusta erityiseen siirryttäessä oppiaineiden yksilöllistäminen ja pienryhmäopetus kasvoi
 - "Tukiopeus ei ole riittänyt tueksi, oppilaan haasteet oppiaineessa ovat selkeät." (Y-T)*
 - "Myös jos on tarpeen ottaa johonkin aineeseen painopistealueet." (Y-T)*
 - "Jos on tarvetta yksilöllistää yhden tai useamman oppiaineen opetus." (T-E)*
 - "Koulunkäynnissä tai käyttäytymisessä on niin suuret haasteet, että osa-aikainen erityisopetus ei enää riitä." (T-E)*
 - "Jos oppilas opiskelee painoalueittain, eikä siltikään edisty oppimisessaan, on syytä pohtia erityistä tukea." (T-E)*
- Moniammatillisen yhteistyön rooli kasvoi. Yleisestä tehostettuun rajapinnalla erityisopettajaa tarvittiin aiempaa enemmän, kun taas tehostetusta erityiseen siirryttäessä koulun ulkopuolisen tuen rooli kasvoi
 - "Oppilas saa säännöllisesti ja jatkuvasti jotain tukea, kuten laaja-alaisen erityisopettajan opetusta." (Y-T)*
 - "Oppilaalla on tässä vaiheessa jo ollut osa-aikaista erityisopetusta, painoalueopetusta ja tukiopeutusta. Hänellä saattaa olla lisäksi kuntoutusjakso tai terapiaa menossa." (T-E)*

Aikuisten toiminta ja rakenteet

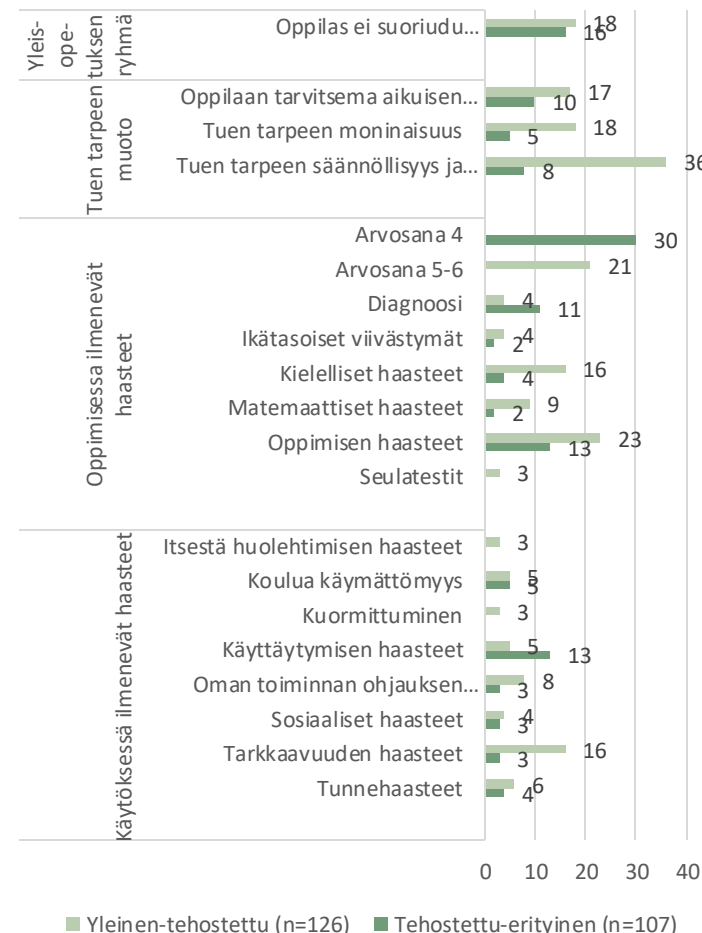

PERUSOPETUS: Oppilashavainnot rajapinnoilla

Opettajat tunnistivat rajapinnan selkeästi, kun:

- Oppilas ei suoriudu yleisopetuksen ryhmässä:
"Yleisopetuksen ryhmässä oppilailla on useita kertoja viikossa haasteita "pysyä mukana" ja oppia." (Y-T)
"Oppilas ei ymmärtänyt yleisopetuksen ohjeen avulla esim. matematiikan aihetta. Kun hänet siirrettiin osa-aikaiseen erityisopetuksen pienryhmään, taidot kehittyivät huomattavasti." (T-E)
- Oppilaalla oli tarve aikuisen lähitukeen tai tuen tarve oli moninaista, säännöllistä ja pitkäaikaista:
"Oppilas tarvitsee päivittäin ja lähes kaikilla oppitunneilla toistuvasti aikuisen henkilökohtaista ohjausta." (Y-T)
"Tukea tarvitaan jatkuvasti ja useissa oppiaineissa." (T-E)
- Oppimisessa ilmeni haasteita. Yleisestä tehostettuun siirryttiin, kun arvosanat olivat 5-6. Tehostetusta siirryttiin erityiseen, kun arvosanaksi uhkasi tulla hylätty tai erilaiset diagnoosit puolsivat sitä:
"Asiat ovat yleensä selkeitä oppimisen haasteisiin liittyvissä asioissa." (Y-T)
"Oppilaalla on haasteita saavuttaa arvosanaa 5 tai 6, vaikka yrittää." (Y-T)
"Kun oppilas ei pääse läpi oppimäärästä hyväksytysti painoalueista ja säännöllisistä tukitoimista huolimatta." (T-E)
"Oppilaan saama tuki ei ole auttanut oppilasta riittävästi. – Oppilaalla on diagnosoituja oppimisen haasteita." (T-E)
- Oppilaan käyttäytymiseen kiinnitettiin huomiota. Yleisestä tehostettuun siirryttiin erityisesti tarkkaavaisuuden haasteiden vuoksi. Tehostetusta erityiseen siirryttiin etenkin käytösyistä:
"Kun koululainen tarvitsee tarkkaavuuden pulmiin useampaa tukimuotoa." (Y-T)
"Oppilaalla on käyttäytymisen haasteita, jotka vaikeuttavat merkittävästi toimimista luokkatilanteissa." (T-E)

Oppilashavainnot

PERUSOPETUS: Tuen rajapinnat haastatteluissa

- Yleisestä tehostettuun: Perusopetuksen opettajat kertoivat, että tehostettuun tukeen siirrytään, kun oppilas tarvitsee joka tunnilla henkilökohtaista ohjausta, kannustusta tai ennakkointia
"Jos on semmoinen kaveri, joka selvästi tarvitsee mun huomiota enemmän, että joka tunnilla mun pitää jollakin tavalla hänen olemistaan huomioida tai ennakoida tai tsemppata tai eteenpäin auttaa, niin sitten ei ole enää yleisen tuen varassa, vaan sitten hän tarvitsee jo enemmän apuja."
- Tehostetusta erityiseen: Erityisen tuen kriteerit täyttyvät helpommin oppimisen haasteiden kuin käytöksen haasteiden kohdalla. Erityiseen tukeen siirrytään, kun käytös ei helpotu puhumalla ja kannustamalla. Erityisen tuen oppilaat opiskelevat pääsääntöisesti pienryhmissä
"Tuntuu, että oppimisen haasteiden perusteella on helpompaa sinne erityiseen tukeen päätyä kuin jos ne onkin käyttäytymispuolen juttuja."
"Tehostettu tuki on semmonen, joka on puhumalla ja tsemppaamalla ja kannustamalla, niin kun pystyy. Mutta sitten jos tulee semmosia tosi isoja ylilyöntejä tai jos tuntuu että ne palkinnot tai mitkään ei toimi, niin sitten se olisi sitä erityisen puolta siinä kohtaa."
- Arviointikeskustelu: Oppilasta kuullaan osana tuen papereiden kirjaamisprosessia. Kun tukimuoto tai opettaja on oppilaalle uusi, pidetään arviointikeskustelu kasvotusten perheen kanssa. Erityisopettajan tukea opettajalle palaverissa suositeltiin. Kun tukimuoto ja opettaja on perheelle tuttu, kommentoidaan tuen papereita Wilman kautta. Huoltajat ja oppilas kertovat arviointikeskustelussa onko tuki ollut riittävää

YHTEENVETO: TUEN RAJAPINNAT

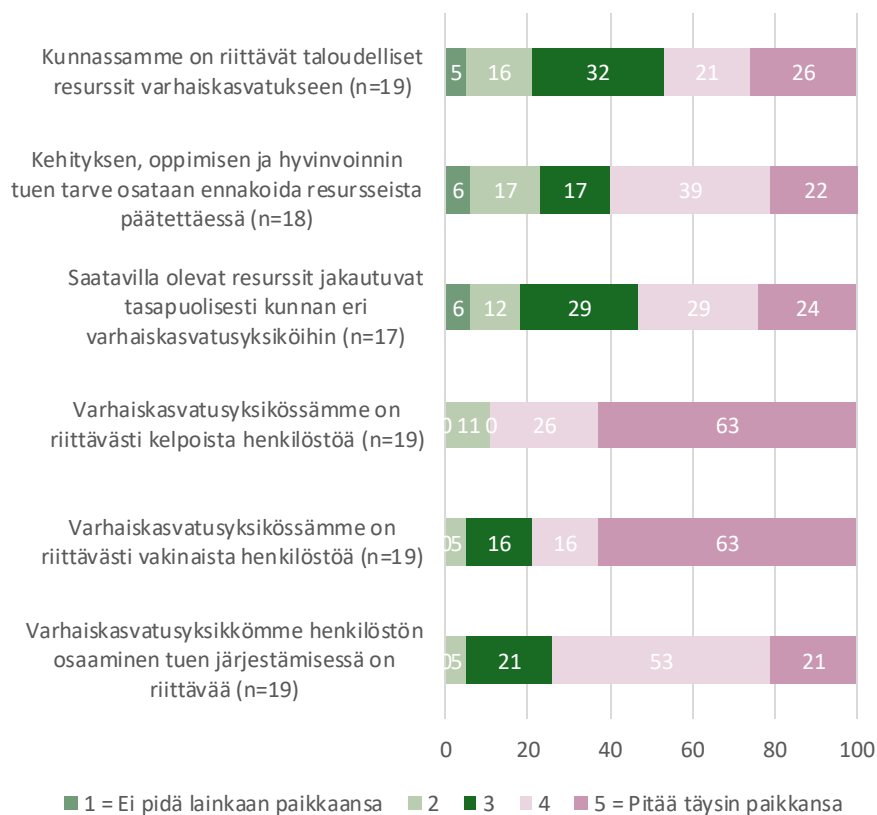
- Tuen rajapinnat koettiin varsin selkeiksi tämän arvioinnin aineistossa
 - Aiempien selvitysten mukaan kansallisella tasolla rajapinta ei ole ollut yhtä selkeä (Lintuvuori & Rämä, 2022; Lintuvuori ym., 2018)
- Siirtymät yleisestä tehostettuun ja tehostetusta erityiseen koettiin lähes yhtä selkeinä
 - Aiempien selvitysten mukaan kansallisella tasolla siirtymä tehostetusta erityiseen tukeen on ollut epäselvempi kuin yleisestä tehostettuun tukeen (Lintuvuori & Rämä, 2022; Lintuvuori ym., 2018)
- Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa rajapintoja selkeyttävät ja haastavat tekijät olivat hyvin samansuuntaisia: tuen riittämättömyys, jatkuvuus, säännöllisyys ja pitkäkestoisuus, tukikeinojen samanaikaisuus, sekä tarve monialaiselle tuelle selkeyttivät rajapintoja
 - Aiemman kansallisen perusopetukseen kohdentuneen selvityksen tulokset rajapinnoista olivat hyvin samansuuntaiset (Lintuvuori & Rämä, 2022)
- Oppimiseen liittyvät haasteet oli selkeämmin tunnistettavissa kuin käyttäytymisen haasteet
 - Tulos on linjassa aiemman kansallisen selvityksen kanssa (Lintuvuori & Rämä, 2022)
- Haasteiksi tuen rajapinnoissa nousi myös resurssien puute, mikä näkyi esimerkiksi erityisopettajan työpanoksen tai tarvittavan pienryhmäpaikan puuttumisena
 - Aiempi tutkimus on antanut samanlaisia viitteitä, esimerkiksi erityisen tuen tasolla riittämättömät pienryhmä- tai erityisluokkapaikat (Hienonen, 2023)

5. Tukikäytännöt

- Tukeen liittyviä resursseja, tuen tarpeen tunnistamiskeinoja ja käytössä olevia tukikeinoja selvitettiin kyselyssä Likert-asteikollisilla väittämillä sekä valmiilla listoilla, joista vastaajia pyydettiin valitsemaan sopivat vastausvaihtoehdot
- Tuen tarpeiden tunnistamiskeinot sekä käytössä olevat tukikeinot perustuivat aiempiin kansallisiin arviointeihin
- Lisäksi toimivia tukikeinoja käsiteltiin fokusryhmähaastatteluissa

VARHAISKASVATUS: Tuen resurssit

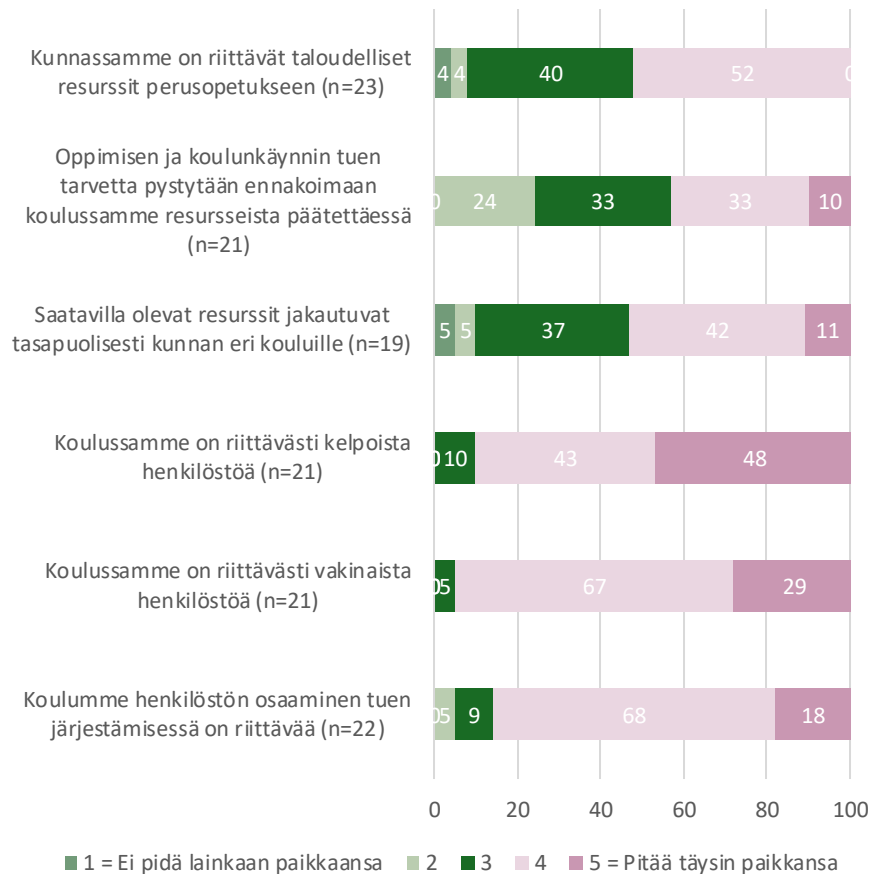
Varhaiskasvatuksen johtajat

- Vastaajista vajaa puolet koki, että taloudelliset resurssit ovat riittäviä
- Eniten hajontaa vastauksissa oli siinä, miten tuen tarve pystytään ennakoimaan tai miten resurssien koetaan jakautuvan kunnan eri yksiköiden kesken
 - Resurssien kohdentamista kysyttäessä hajontaa on myös kansallisesti (Vainikainen ym., 2018)
- Varhaiskasvatuksen johtajat kokivat henkilöstön kelpoisuuden osaamisen, ja vakinaisuuden varsin riittäviksi
 - Kyselyaineistossa ei siis näkynyt aiemmissa tutkimuksissa havaittu kelpoisen henkilöstön puute (Kosunen ym., 2024; Heilala ym., 2022; Rusi ym., 2021)

PERUSOPETUS: Tuen resurssit

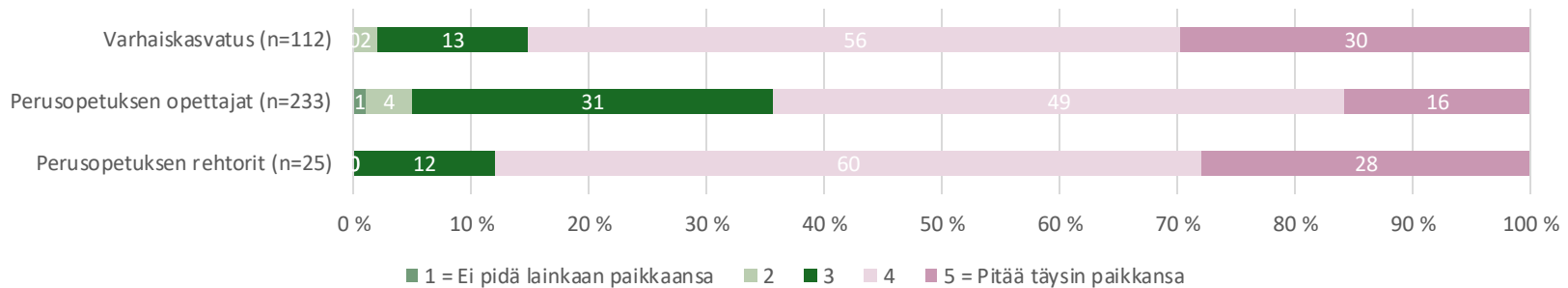
Perusopetuksen rehtorit

- Vastaajista noin puolet koki, että taloudelliset resurssit ovat riittäviä
 - Tulos on linjassa kansallisen opetuksen järjestäjille suunnatun selvityksen kanssa (Lintuvuori & Rämä, 2022), kun taas aiempi selvitys perusopetuksen rehtoreille osoittaa, että kansallisella tasolla rehtorit ovat olleet tyytymättömämpiä resursseihin (Lintuvuori ym., 2018)
- Eniten hajontaa vastauksissa oli siinä, miten tuen tarve pystytään ennakoimaan tai miten resurssien koetaan jakautuvan kunnan eri yksiköiden kesken
- Rehtorit kokivat henkilöstön osaamisen, kelpoisuuden ja vakinaisuuden varsin riittäviksi

Tuen tarpeiden tunnistaminen

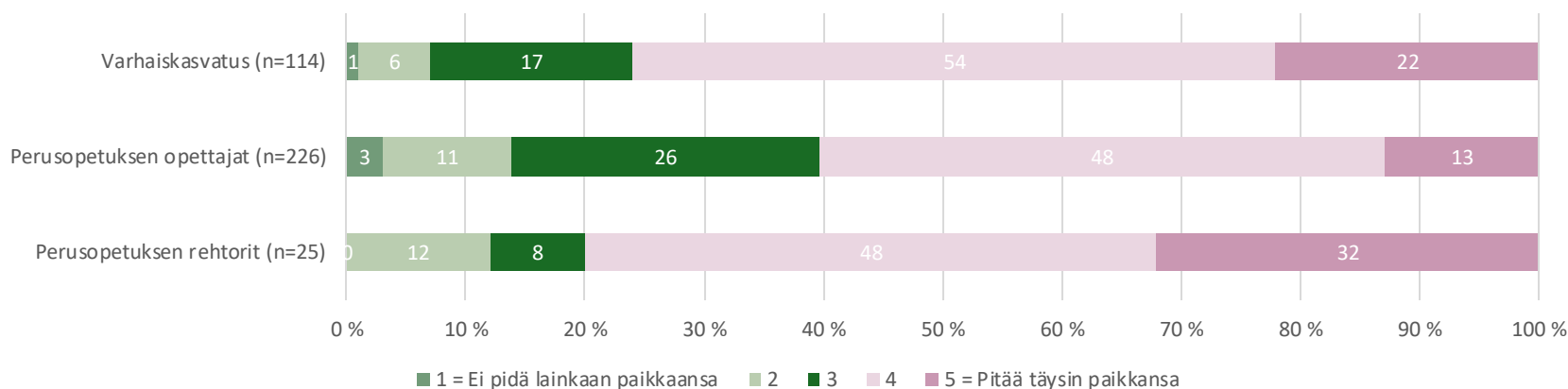
Henkilöstö on kehittänyt ja uudistanut omia pedagogisia menetelmiään tukeakseen kaikkien oppimista ja kehitystä/koulunkäyntiä

- Kaikissa vastaajaryhmissä valtaosa koki, että tukeen liittyviä pedagogisia menetelmiä on kehitetty ja uudistettu, eniten hajontaa oli perusopetuksen opettajien vastauksissa

Tuen tarpeiden tunnistaminen

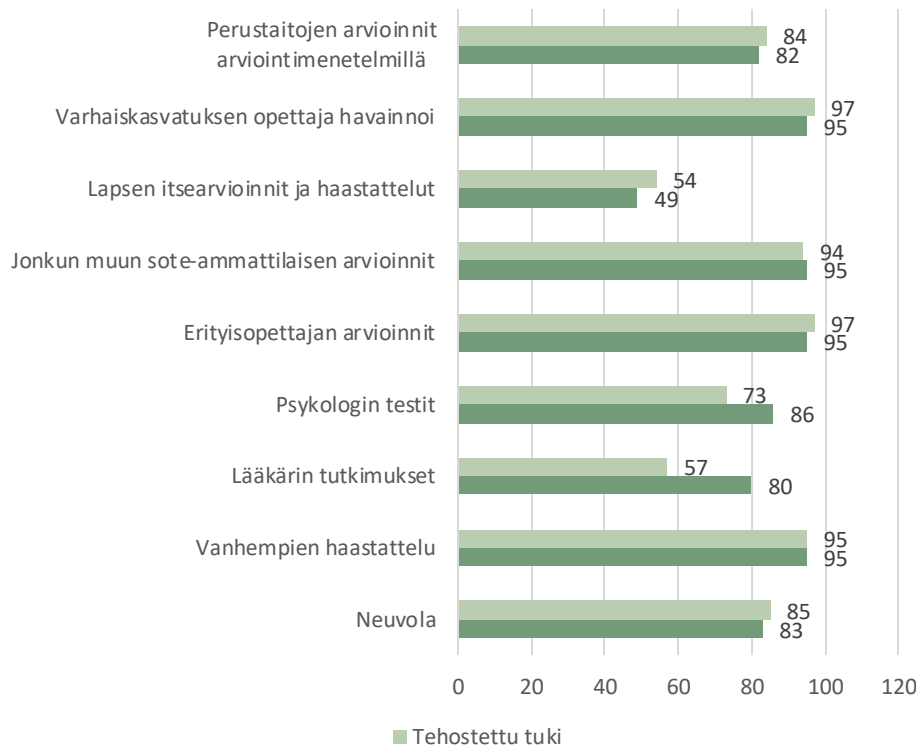
Yksikkömme on kehittänyt toimintatapoja, joilla voidaan tunnistaa lapsen oppimiseen ja kehitykseen/koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia

- Kaikissa vastaajaryhmissä valtaosa koki, että toimintatapoja on kehitetty tuen tunnistamiseen, tässäkin eniten hajontaa oli perusopetuksen opettajien vastauksissa
 - Kansallisesti tuen tarpeen arviointi koetaan varhaiskasvatuksessa haastavaksi (Kannel ym., 2023)

VARHAISKASVATUS: Tuen tarpeiden tunnistaminen

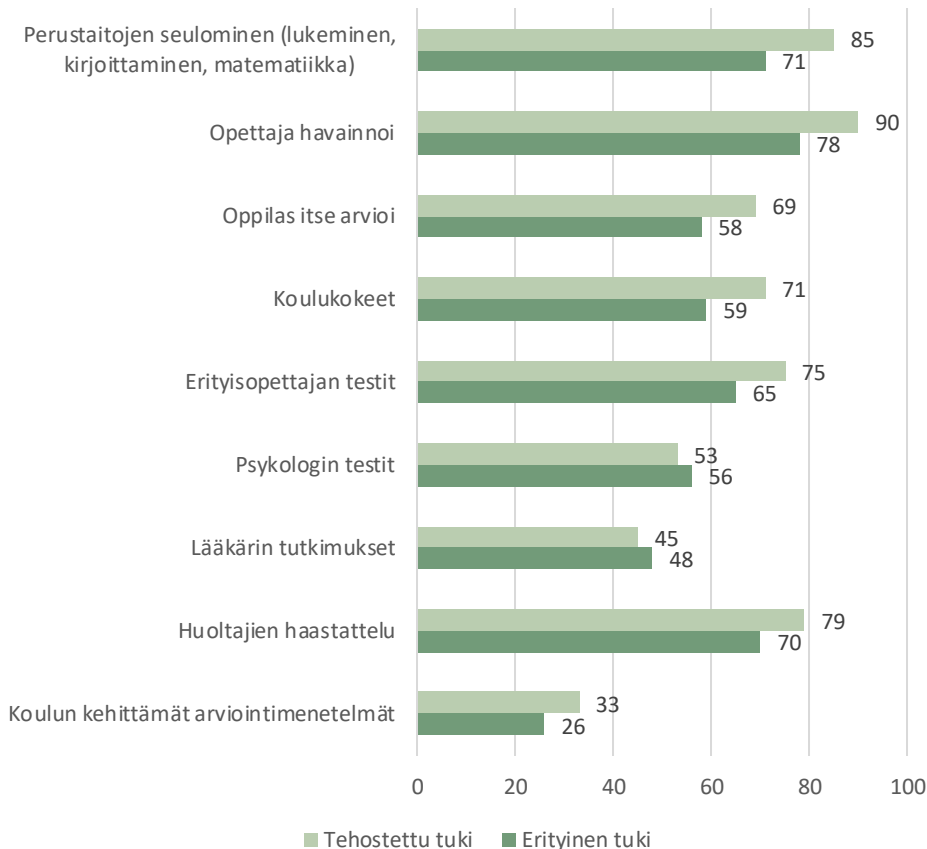
Lasten oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin
tuen tarpeiden tunnistaminen
varhaiskasvatuksessa (%)

- Eniten käytössä olivat erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan havainnointi sekä huoltajien haastattelu että muiden sote-alan asiantuntijoiden arvioinnit
 - Havainnoinnin merkitys tuen tunnistamisen keinona nousee myös Vantaalla tehdyssä tuen arvioinnista (Ståhlberg ym., 2019)
 - Kansallisesti opettajista lähes 98 % teki yhteistyötä vanhempien kanssa tukeen liittyen (Sulkanen ym., 2023)
- Tehostetun ja erityisen tuen tasoilla olivat pääosin samat tunnistuskeinot käytössä, lähinnä psykologien testit ja lääkärin tutkimukset painottuivat erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa

PERUSOPETUS: Tuen tarpeiden tunnistaminen

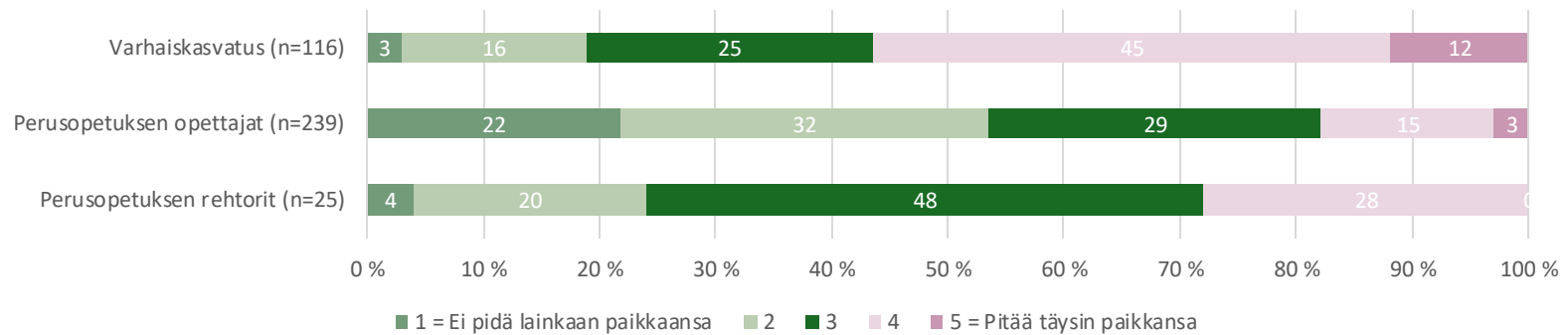
Oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden tunnistaminen perusopetuksessa (%)

- Eniten käytössä olivat perustaitojen seulominen, opettajan havainnointi sekä huoltajien haastattelut
 - Samat tunnistamiskeinot ovat nousseet yleisimpinä keinoina myös aiemmissa kansallisissa selvityksissä vuosina 2012 ja 2018 (Lintuvuori ym., 2018)
- Opettajan havainnointi oli useammin käytössä kuin erityisopettajan testit
 - Erityisopettajan testit ovat olleet selkeästi useammin käytössä aiemmassa kansallisessa selvityksessä (Lintuvuori ym., 2018)
 - Myös koulukokeita on ollut aiemmissa selvityksissä useammin käytössä (Lintuvuori ym., 2018)
- Tehostetun ja erityisen tuen tasoilla olivat pääosin samat tunnistuskeinot käytössä, ainoastaan psykologin testit ja lääkärin tutkimukset painottuvat erityisessä tuessa
 - Tulos on täysin linjassa kansallisten selvitysten kanssa (Lintuvuori ym., 2018)

Tuen toteutuminen

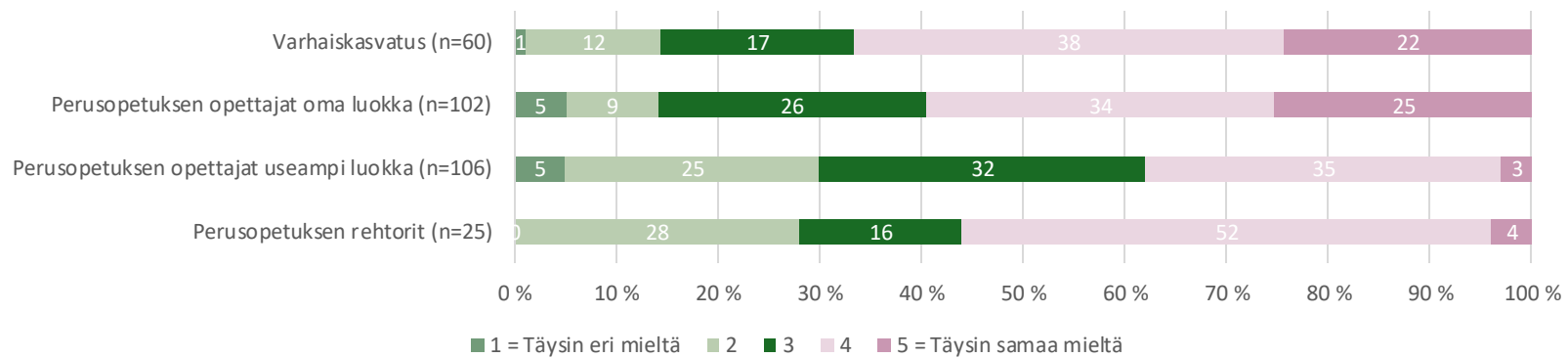
Yksikkömme kaikki lapset ovat aina saaneet tarvitsemansa oppimisen ja kehityksen/koulunkäynnin tuen

- Siinä, saavatko kaikki lapset tai oppilaat aina tarvitsemansa tuen, oli hajontaa kaikissa vastaajaryhmissä
- Varhaiskasvatuksessa yli puolet vastaajista (57 %) olivat tyytyväisiä tukeen kun taas perusopetuksen opettajista näin koki vain 18 % vastaajista
 - Arvioinnin tulokset ovat linjassa varhaiskasvatuksen kansallisten arviointien kanssa. Kansallisesti varhaiskasvatuksessa tuki toteutuu pääosin hyvin (Sulkanen ym., 2023; Vainikainen ym., 2018). Vantaalla toteutetussa selvityksessä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuki toteutui hyvin lähes kahdelle kolmasosalle tukea tarvitsevistä lapsista ja heikosti 14 % lapsista (Ståhlberg ym., 2019)

Tuen toteutuminen

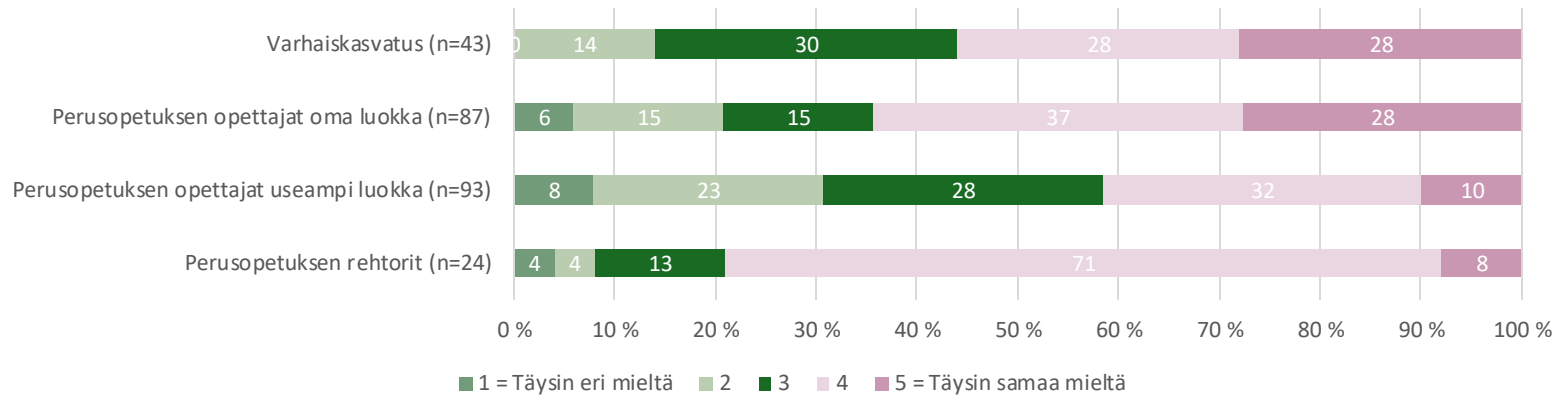
Tehostettua tukea saavat lapset saavat tarvitsemansa tuen

- Vastauksissa oli selvästi hajontaa siinä, saavatko tehostettua tukea saavat lapset/oppilaat tarvitsemansa tuen
- Varhaiskasvatuksen opettajista ja 60 % koki, että tehostettu tuki on riittävää, ja 13 % koki sen riittämättömäksi
 - Vantaalla toteutetussa arvioinnissa vastaavat luvut ovat olleet 50 % ja 14 % (Ståhlberg ym., 2019)
- Perusopetuksen puolella omaa luokkaa opettaneista 59 % oli tyytyväisiä tehostettuun tukeen, kun taas useampaa luokkaa opettaneista vain 38 % koki tehostetun tuen riittäväksi
 - Aiemman kansallisen selvityksen vastaavat luvut ovat olleet 44 % ja 40% (Lintuvuori ym., 2019)
- Perusopetuksen rehtoreista 56 % koki oppilaiden saavan tarvitsemansa tehostetun tuen

Tuen toteutuminen

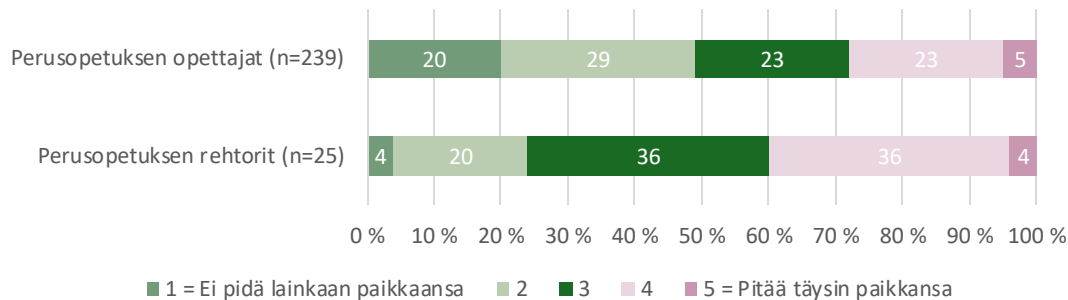
Erityistä tukea saavat lapset saavat tarvitsemansa tuen

- Hajontaa oli myös siinä, saavatko erityistä tukea saavat lapset/oppilaat tarvitsemansa tuen
- Varhaiskasvatuksen opettajista 56 % koki erityisen tuen riittäväksi ja 14 % koki sen riittämättömäksi
 - Vastaukset ovat hyvin linjassa Vantaalla toteutetun arvioinnin kanssa, jossa vastaavat luvut olivat 50 % ja 14 % (Ståhlberg ym., 2019)
 - Myös kansallisessa arvioinnissa oli epäselvää, onko tuki varhaiskasvatuksessa riittävää niille lapsille, jotka tarvitsevat paljon tukea (Vainikainen ym., 2018)
- Perusopetuksen puolella omaa luokkaa opettaneista 65 % oli tyytyväisiä erityiseen tukeen, kun taas useampaa luokkaa opettaneista vain 42 % koki erityisen tuen riittäväksi
 - Aiemman kansallisen selvityksen vastaavat luvut ovat olleet 36 % ja 40 % (Lintuvuori ym., 2020)

PERUSOPETUS: Osa-aikaisen ja kokoaikaisen erityisopetuksen resurssit

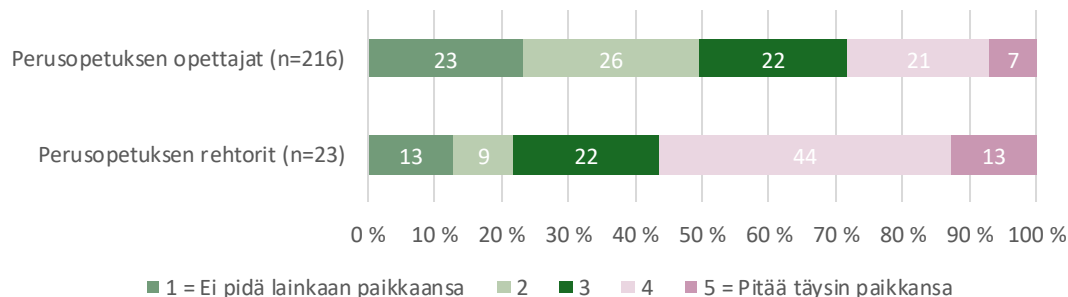
Koulussamme osa-aikaisen erityisopetuksen resurssi on riittävä.

- Perusopetuksen opettajista 28 % ja rehtoreista 40 % koki, että osa-aikaisen erityisopetuksen resurssi on riittävä

— Myös aiemman selvityksen mukaan osa-aikaiseen erityisopetukseen oli tyytyväisiä 40 % rehtoreista (Lintuvuori ym., 2018)

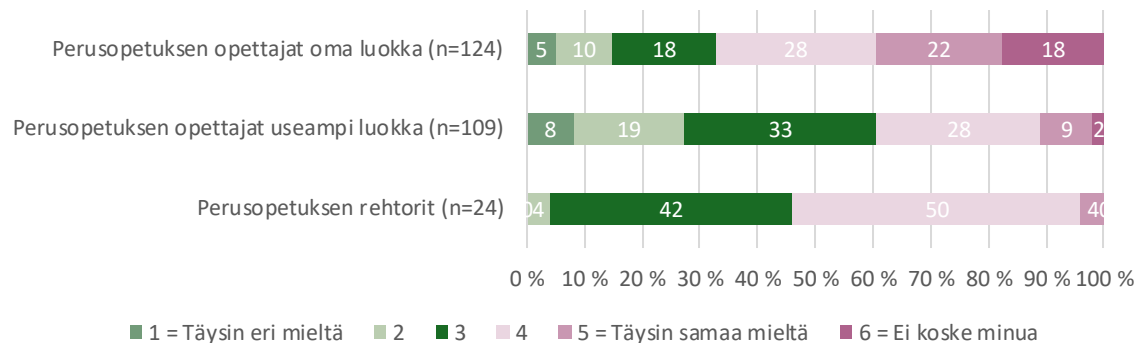
Koulussamme kokoaikaisen erityisopetuksen resurssi on riittävä.

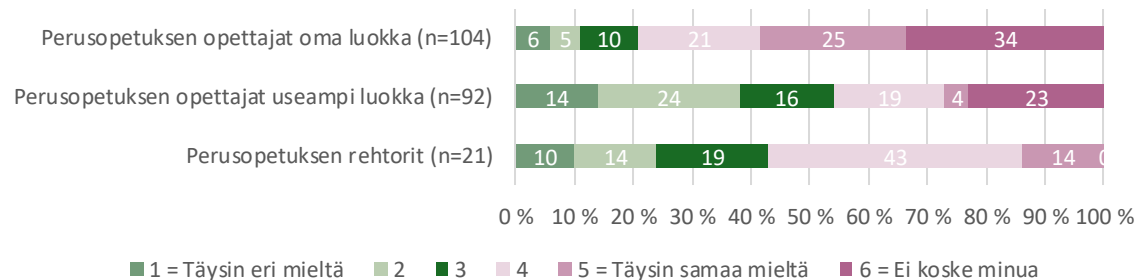
- Perusopetuksen opettajista 28 % ja rehtoreista 57 % koki, että kokoaikaisen erityisopetuksen resurssi on riittävä

PERUSOPETUS: Osa-aikainen ja kokoaikainen erityisopetus

Opettamani oppilaat saavat tarvitsemansa osa-aikaisen
erityisopetuksen

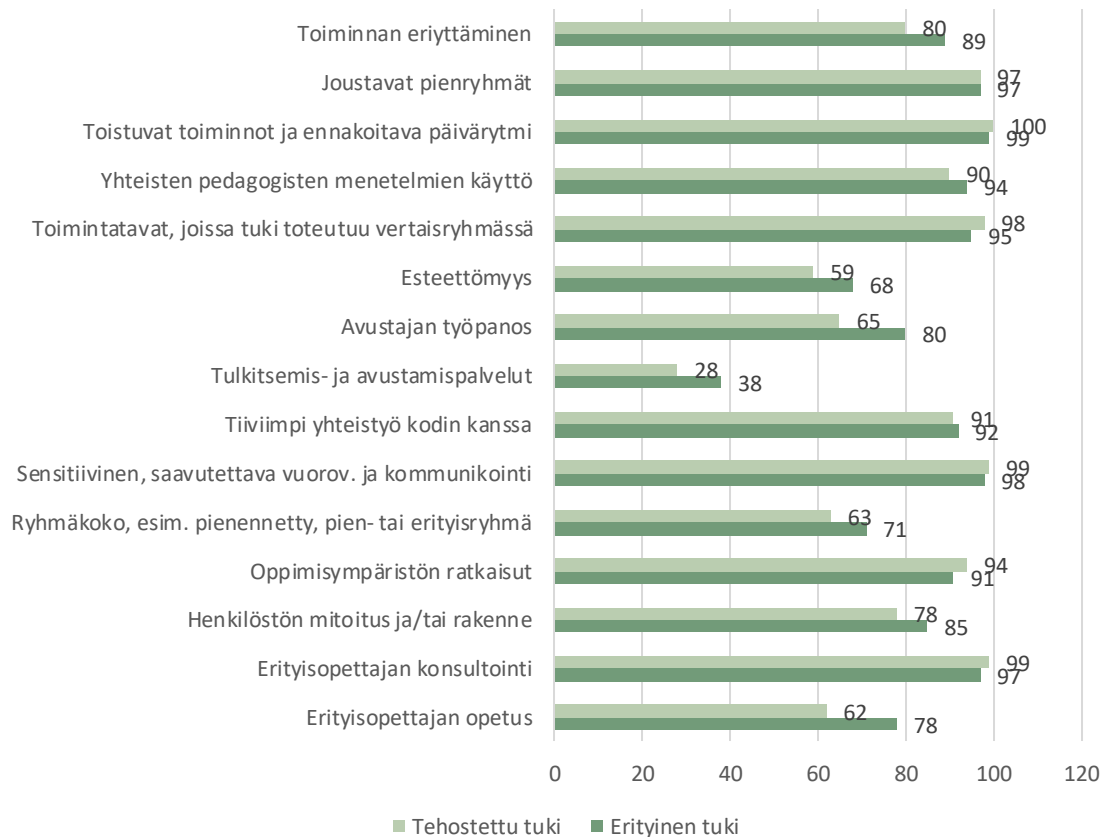
Opettamani oppilaat saavat tarvitsemansa kokoaikaisen
erityisopetuksen

- Omaa luokkaa opettaneista 50% koki, että oppilaat saavat tarvitsemansa osa-aikaisen erityisopetuksen, useampaa ryhmää opettaneista 37 %
 - Aiemman selvityksen vastaavat luvut olivat 58 % ja 54 % (Lintuvuori ym., 2020)
- Omaa luokkaa opettaneista 46% koki, että oppilaat saavat tarvitsemansa kokoaikaisen erityisopetuksen, useampaa ryhmää opettaneista 23 %
- Rehtorien vastaavat luvut olivat osa-aikaisen erityisopetuksen osalta 54 % ja kokoaikaisen erityisopetuksen osalta 57%
 - Aiemman selvityksen mukaan osa-aikaiseen erityisopetukseen oli tyytyväisiä 36 % rehtoreista (Lintuvuori ym., 2018)

VARHAISKASVATUS: Käytössä olevat tukitoimet

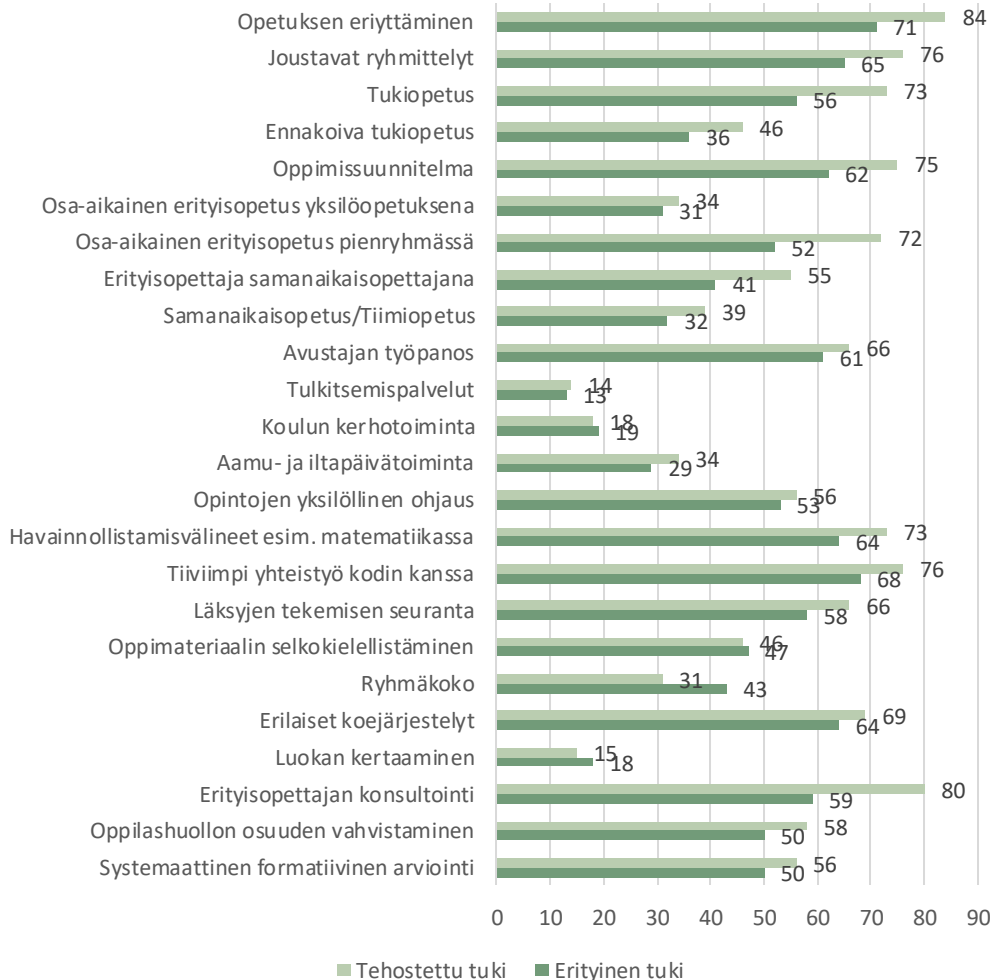
Varhaiskasvatuksen tukimuodot, käytössä toimintakautena
2023-2024 (%)

- Tehostetussa tuessa useimmiten käytössä olivat toistuvat toiminnot ja ennakointi, saavutettava vuorovaikutus, joustavat pienryhmät ja tuki osana vertaisryhmää sekä erityisopettajan konsultointi
- Eriytisessä tuessa useimmiten käytössä olivat toistuvat toiminnot ja ennakointi, saavutettava vuorovaikutus, erityisopettajan konsultointi ja juostavat pienryhmät
- Tukimuodot molemmilla tuen tasoilla olivat pääosin samat, erityisessä tuessa painottuivat erityisopettajan opetus, avustajan ja avustuspalvelut sekä pienryhmät
- Pedagogiset keinot ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatiokäynnit nousevat tukikeinoina varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa myös kansallisesti (Vainikainen ym., 2018)
- Pienryhmät ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi nousivat Vantaalla samaan tapaan tukikeinoista (Ståhlberg ym., 2019)

PERUSOPETUS: Käytössä olevat tukitoimet

Perusopetuksen tukimuodot, käytössä
toimintakautena 2023-2024 (%)

- Tehostetussa tuessa useimmiten käytössä olivat opetuksen eriyttäminen, erityisopettajan konsultointi, joustavat ryhmittelyt ja tiiviimpi yhteistyö kotien kanssa
- Erityisessä tuessa useimmiten käytössä olivat opetuksen eriyttäminen, tiiviimpi yhteistyö kotien kanssa, joustavat ryhmittelyt, havainnollistamisvälineet sekä erilaiset koejärjestelyt
 - Tulokset ovat osin linjassa aiempien kansallisten selvitysten kanssa (Lintuvuori ym. 2018; Lintuvuori ym., 2020), joskin tukiopetusta ja ryhmäkokoja käytettiin tässä aineistossa selvästi vähemmän
- Tukimuodot molemmilla tuen tasoilla olivat pääosin samat, tehostetussa tuessa painottuivat erityisopettajan konsultointi, osa-aikainen erityisopetus ja tukiopetus. Erityisessä tuessa painottui puolestaan ryhmäkoko
 - Ryhmäkoko erityisen tuen tasolla on painottunut myös aiemmissa selvityksissä (Lintuvuori ym. 2018)

Tukitoimet haastatteluissa

- Opettajien haastattelukeskusteluissa korostuivat tukitoimina pienryhmät (46 mainintaa), aikuisten läsnäolo (28), kuvatuki (17), apuvälineet (16), tukiviittomat (13), suhdeluku (10), joustavat ryhmittelyt (8), eriyttäminen (6), samanaikaisopettajuus (6), jakotunnit (5), yhteisopettajuus (5), tukiopetus (4), pienennetty luokkakoko (3), sairauksiin liittyvät tukitoimet (2), sosiaalisten haasteiden tukitoimet (2) ja toiminnallisuus (1)
 - Pienryhmät olivat tukitoimena käytössä usein tai hyvin usein yli 90 % vastauksista myös Vantaalla (Ståhlberg ym., 2019)

HAASTATTELUT: Ryhmiin jakaminen tukitoimena

- Pienryhmät olivat käytössä erityisesti varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Varhaiskasvatuksessa pienryhmät olivat käytössä päivittäin ja ne koettiin toimiviksi

"Me ollaan niin lähekkäin, että me voidaan koko ajan joustaa niissä. Kun tulee kakkavaipan vaihto, muuta, niin sitten joutuu vähän keskeyttämään sitä pienryhmän leikkiä ja käymään siinä sitten. Mutta pystyy sitten joku toinen vähän aikaa valvomaan puolittain myöskin toisia lapsia. Semmoinen joustava, mutta jatkuva pienryhmätoiminta on ollut tosi tehokas meillä."

- Esiopetuksessa pienryhmiä pitivät ryhmän kasvattajat ja erityisopettaja tuen tarpeiden mukaan

"Mulla on erityisopettaja kaks kertaa viikossa, kaks tuntia silleen mun luokan omassa käytössä. Elikä hän ottaa niitä tuen tarvitsijoita pienryhmään – eli kun on huomattu, että joku tarvitsee tukea esim. matemaattisiin taitoihin tai kielen tietoisuuteen. Hän on jakanut semmoiset pienporukat ja hän toisella tunnilla ottaa sitä matikkaporukkaa ja toisella sitä kielellistä porukkaa."

- Ensimmäisellä luokalla ryhmiin jakamista käytettiin etenkin taitotasoisten lukuryhmien muodostamiseen ja jakotunteihin

"Ja jakotunteja on saatu äikkään, matikkaan ja kässään, että aika kivasti siinä varsinkin niitä kirjoittamisen asioita sitten kerkeää vähän tarkemmin jokaisen kanssa kattoo."

- Kuudennella ja seitsemännellä luokalla puhuttiin joustavista ryhmittelyistä kahden aineenopettajan kesken ja viitattiin erityisopettajan opettamaan pienryhmään

"Ja välillä, kun tossa on toinen pienryhmä, niin sitten että kuuntelee opetuksen luokasta ja menee sitten sinne pienryhmään erityisopettajan luokse tekemään tehtäviä."

HAASTATTELUT: Aikuisen läsnäolo tukitoimena

- Haastattelussa esiin nousseita aikuisten tukimuotoja olivat **läsnäolon** lisäksi **samanaikaisopettajuus** ja **yhteisopettajuus**
- Varhaiskasvatuksessa aikuisen läsnäolo koettiin välttämättömäksi tukitoimeksi
"Se on yksi iso tuen muoto, että aikuiset on siellä aidosti mukana ja leikeissä. Koska pienten ryhmässä -- siellä sattuu ja tapahtuu, kun ei vielä jakseta odottaa ja kaikki on mun. Niin täytyy olla koko aika tietyllä lailla niissä tilanteissa mukana ja läsnä."
- Esiopetuksessa aikuisen läsnäolo koettiin tärkeäksi erityisesti tuen lasten siirtyessä uuteen ympäristöön varhaiskasvatuksesta
"Nyt oli eka kerta, kun mulle siirty ohjaaja sieltä vakan puolelta. -- Siinä se siirtymä sille lapselle oli aika turvallinen, kun se tuttu aikuinen tuli sieltä."
- Ensimmäisen luokan opettajat kokivat lasten yksilöllisen huomioimisen tärkeäksi. He toteuttivat samanaikaisopetusta erityisopettajan kanssa ja yhteisopettajuutta toisen luokanopettajan kanssa
"Että tulisi koko ajan se semmoinen hyvä yhteistyö, tehdään yhdessä. Ja mie oon kiinnostunut siitä miltä hänestä tuntuu ja hänellä olisi semmonen olo, että voi sanoa silloin, kun ei tunnu hyvältä tai joku ei toimi. Semmoista harrastan sopivissa kohdissa. Usein toi ruokala, jossa ei saisi nykyään keskiviikkoisin puhua, niin tää opettaja tykkäisi just siellä sivumennen vähän kysyä ja rupertella. Ja aika kivasti lapset siinä avautuu sit kertoon."
- Kuudennella luokalla aikuisen läsnäolo näyttäytyi henkilökohtaisena ohjaamisena ja palautteen antamisena. Samanaikaisopettajuus koettiin ihanaksi vaihteluksi
"Tällä hetkellä esimerkiksi yhdellä oppilaalla käytössä ihan henkilökohtaiset toimintaan ja käyttäytymiseen liittyvät tavoitteet. Niin selvästi toimii, kun niitä jaksaa nyt viikko toisensa jälkeen pitää sitä yllä ja antaa sitä palautetta joka ikisestä tunnista, niin tuntuu kylä, että semmoinenkin tuki nyt toimii tosi tosi hyvin."
- Seitsemännellä luokalla koettiin ettei opettajalla ole riittävästi aikaa oppilaan yksilölliseen kohtaamiseen. Koulun nuorisotyöntekijä paikkasi tätä tuntien ulkopuolella. Samanaikaisopettajana toimi erityisopettaja
"No käydä välillä aina suostuttelee jotain, että voitko tulla ja yrittäisitkö nyt ja näin. Ja sitten kun se ei vaan sieltä. Voi olla että ehtii hetken hänen kanssaan, niinku esimerkiksi tossa syksyllä oli, että yleisurheilukentällä, niin ehtii jonkun kierroksen kiertää hänen kanssaan, niin saman tien se liike loppui, kun sun piti lähteä muita myös katsoon. Että kyllä se aika hankalaa on."

HAASTATTELUT: Kuvatuki ja tukiviittomat tukitoimena

- Varhaiskasvatuksessa kuvatukea ja tukiviittomia käytettiin arjessa jatkuvasti kommunikoinnin keinoina eri tilanteissa. Kuvatukea ja tukiviittomia käytettiin sekä koko ryhmän, että yksittäisen lapsen kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli kouluttanut kasvattajille tukiviittomien käyttöä eri yksiköissä

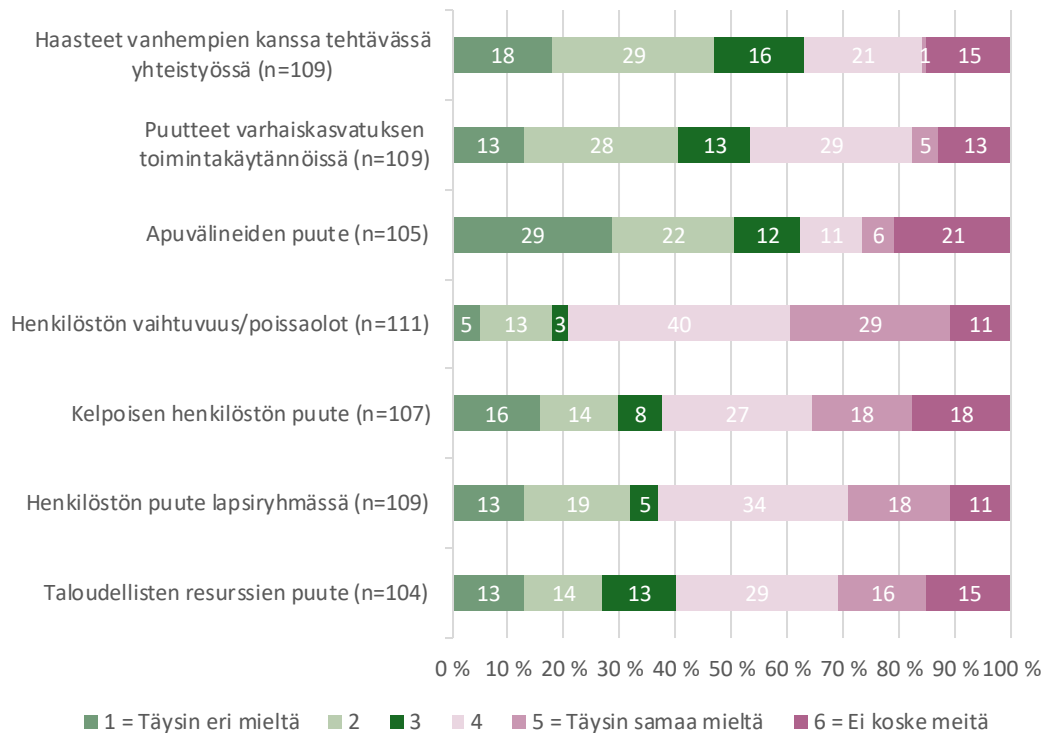
"Tää lapsi ei osaa puhua, mutta osaa käyttää tukiviittomia ja kuvia , niin hän pystyy vähän jo kertomaan, mitä hän haluaa. Meillä esimerkiksi ruokapöydässä on – laminoitu kuvat, missä on maito, leipä, lisää ja valmis. Ne on ollu tosi hyviä siinä ruokatilanteessa."

"Kun aikasemmin [opettajan nimi] puhui, että kun pienet lapset ottaa näitä erityistuen lapsen keinoja käyttöön. Niin just ne tukiviittomat on meilläkin huomattu, että kyllä ne on kaikille tosi hyvät. Ollaan tänä syksynä tosi paljon niitä yritetty lisätä. Meille on kanssa veon ja työnantajan puolelta tarjottu siihen lisäkoulutusta."

- Esiopetuksessa kuvatukea käytettiin arjessa sekä koko ryhmän, että yksittäisen lapsen kanssa
- "Se tukee, että on kuvatuellinen päiväjärjestys näkyvissä."*

VARHAISKASVATUS: Tukitoimien haasteet

Mikäli varhaiskasvatussyksikö(i)ssäsi on ollut haasteita järjestää lapsen tarvitsemia tukitoimia viimeisen 3 kuukauden aikana, arvioi mitkä tekijät ovat tähän liittyviä keskeisiä syitä?

- Mikäli yksiköissä oli koettu haasteita tukitoimien järjestämisessä, suurimpina syinä koettiin henkilöstön vaihtuvuus ja puute lapsiryhmissä
 - Nämä mainitaan syiksi myös kansallisesti (Vainikainen ym., 2018)
- Haastatteluissa opettajat kokivat tukitoimien haasteeksi henkilöstön poissaolot ja yhteydenpidon neuvolaan
 - Henkilöstön poissaolot koetaan varhaiskasvatuksen toiminnan esteeksi myös kansallisesti (Repo ym., 2019; Sulkanen ym., 2023)
 - Hyvinvointialueiden uudelleen organisoitumisen myötä yhteydenpidon haasteet ovat varhaiskasvatuksessa kansallinen ilmiö (Linne, 2024). Ammattilaisten välistä yhteistyötä tulisiikin vahvistaa (Äikäs ym., 2023)

PERUS- JA ESIOPETUS: Tukitoimien haasteet

Haastatteluissa haasteina koettiin:

- Esiopetuksessa **henkilöstön vaihtuvuus** ja **koulutuksen puute**, **tiedonkulku** tiimissä sekä **jakotilojen puute** nähtiin tukitoimien esteenä
 - Myös kansallisesti henkilöstön vaihtuvuus ja osaaminen koetaan toiminnan esteiksi (Repo ym., 2019; Sulkanen ym., 2023, Vainikainen ym., 2018). Täydennyskoulutuksen nähdään edistävän toiminnan toteutumista myös kansallisesti (Repo ym., 2019). Etenkin hoitajat kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta Vantaalla (Ståhlberg ym., 2019). Toisaalta henkilöstö kokee osaamisensa olevan kuitenkin riittävää lasten tuen toteuttamiseksi ja heillä on mahdollisuus hankkia lisää tietoa tarvittaessa (Kannel ym., 2023)
 - Toimimattomat tilat on todettu tukitoimien esteeksi myös kansallisesti (Sulkanen ym., 2023)
- Ensimmäisellä luokalla **ryhmäjärjestelyt** ja **siirtymät** luokasta toiseen koettiin toimimattomina, oppilaalle tarjottava tuki pitäisi tuoda oppilaan luo luokkaan
- Seitsemännellä luokalla erityisopettajan ja ohjaajan rajaaminen vain tiettyjen oppiaineiden piiriin nähtiin ongelmana. Myös opettajan ajan ja ammattitaidon riittämättömyys **sosiaalisten haasteiden käsittelyssä** puhutti opettajia. **Yhteydenottokeinot** Pirhan työntekijöihin olivat epäselviä

YHTEENVETO: TUKIKÄYTÄNTEET

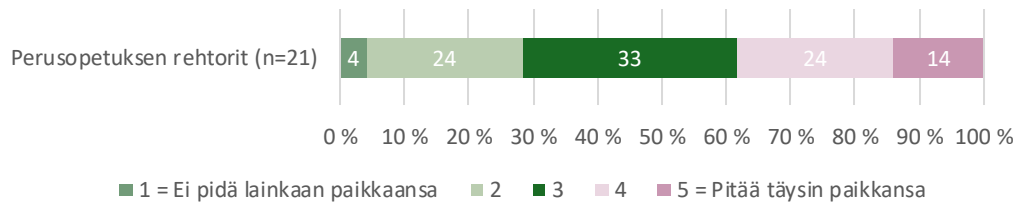
- Sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa oli laajasti käytössä erilaisia tukitoimia ja molemmilla tuen tasoilla pääosin samoja tukikeinoja
- Varhaiskasvatuksessa tukikeinona painottuivat vahvasti toistuvat toiminnot, ennakointi sekä sensitiivinen ja saavutettava vuorovaikutus
 - Tämä on linjassa kansallisen arvioinnin kanssa, jonka mukaan lapsi sai yleisimmin tukea pedagogisin keinoin (Vainikainen ym., 2018)
- Kyselyaineiston perusteella ryhmäkoko tukikeinona oli käytössä, varsinkin perusopetuksessa alle puolella vastanneista
 - Harvemmin kuin aiemmissa kansallisissa selvityksissä (Lintuvuori ym., 2018)
- Haastatteluaineistosta kuitenkin piirtyi kuva, että varsinkin varhaiskasvatuksessa pienryhmiä käytetään päivittäin
 - Aiempien selvitysten mukaan termiä pienryhmä käytetään viittaamaan moniin erilaisiin ryhmittelyihin, joista osa on kokoaikaisia, osa taas osa-aikaisia ja niissä voidaan opettaa sekä tehostettua että erityistä tukea saavia oppilaita (Lintuvuori & Rämä, 2022)
- Perusopetuksessa haastatteluaineiston perusteella tukikeinoina oli käytössä mm. taitotasoisia, joustavia ryhmiä
 - Aiemman tutkimuksen mukaan erilaiset joustavat, taitotason mukaan muodostetut ryhmät voivat osoittautua pysyviksi ja jossain määrin osaamistasoa määrittäviksi (Kosunen ym., 2021)
- Aikuisen läsnäolo tukikeinona nousi esiin kaikissa fokusryhmähaastatteluissa
 - Tämä on linjassa aiemman kansallisen tutkimuksen kanssa, jossa eritoten tuen ja hyvinvoinnin kannalta pelkkä aikuisen läsnäolo on koettu tärkeäksi (Huilla ym. arvioitavana)

6. Moniammatillinen yhteistyö

- Moniammatillista yhteistyötä kartoitettiin Likert-asteikollisilla kysymyksillä sekä tarkemmin fokusryhmähaastatteluissa
- Moniammatillisuutta tarkasteltiin myös suhteessa eri asiantuntijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön ja eri asiantuntijoilta saatavilla oleviin palveluihin

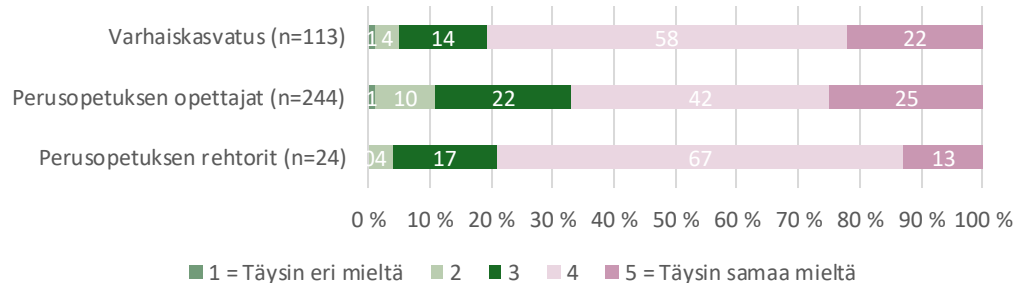
KYSELYAINEISTO: Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatilliseen yhteistyöhön on riittävästi
resursseja

- Perusopetuksen rehtorien vastauksissa oli selvästi hajontaa moniammatillisen yhteistyön resurssien riittävyydessä, 28 % vastaajista oli tyytyväisiä resursseihin ja 28 % tyytymätön

Moniammatillinen yhteistyö toimii yksikössämme
hyvin

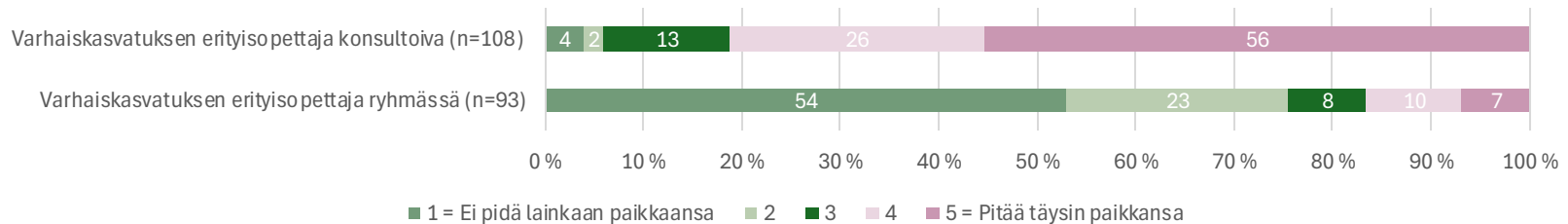
- Moniammatillinen yhteistyö koettiin varsin toimivaksi kaikissa vastaajaryhmissä
 - Varhaiskasvatuksen tulos on linjassa sekä kansallisen, että Vantaan arvioiden kanssa (Ståhlberg ym., 2019; Sulkanen ym., 2023)

HAASTATTELUT: Moniammatillinen yhteistyö

- Haastatteluissa opettajien tärkeimmiksi yhteistyötahoiksi tukeen liittyen kerrottiin erityisopettaja ja ohjaaja
 - Tulos on linjassa aiemman kansallisen tutkimuksen kanssa, jossa on noussut esiin erityisopettajien moninainen ja iso rooli niin moniammatillisessa yhteistyössä kuin opiskeluhuollossa (Huilla ym., arvioitavana)
- Lisäksi opettajat kertoivat tuen yhteistyötahoikseen: puheterapeutti (16 mainintaa), varhaiskasvatuksen tiimi (12), sijaiset (11), kuraattori (9), toimintaterapeutti (8), neuvola (7), psykologi (7), avustaja (6), terveydenhoitaja (6), muut opettajat (5), fysioterapeutti (4), nuorisotyö (4), kasvatusohjaaja (3), keva (2), kouluvalmentaja (2), lastensuojelu (2), pedagogisen tuen tiimi (2), nepsyvalmentaja (1), perhetyö (1), rehtori (1) ja terapeutin ohjaaja (1)
 - Aiemmassa kansallisessa selvityksessä on tullut esiin samat yhteistyötahot (Huilla ym., arvioitavana)

VARHAISKASVATUS: Erityisopettajan yhteistyö

Varhaiskasvatusyksikössänne on käytettävissä riittävästi seuraavien asiantuntijoiden palveluja

- Kyselyyn vastanneista 82 % piti konsultoivan erityisopettajan palveluja riittävänä, kun taas ryhmässä toimivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssia piti riittävänä vain 17 % vastanneista
- Tulos on positiivisempi kuin Vantaalla arvioitaessa konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja, vain reilu 40 % opettajista ja lähes 60 % johtajista piti palveluja riittävinä (Ståhlberg ym., 2019).
- Kansallisen arvioinnin tulos on samansuuntainen: varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluiden vastaavuuden lasten tarpeisiin koki erittäin huonoksi tai huonoksi 14 % vastaajista, kohtalaiseksi 35 % ja hyväksi tai erittäin hyväksi 52 % vastaajista (Sulkanen ym. 2023). Kansallisen arvioinnin lapsiryhmissä varhaiskasvatuksen erityisopettaja oli pääosin käytettävissä konsultaatioon
- Kansallisen tilastoaineiston perusteella tiedetään, että rekrytointivaikeuksia koetaan erityisesti varhaiskasvatuksessa sekä erityisopettajien kohdalla kaikilla asteilla (Kosunen ym., 2024). Tämä näkyi vain osittain tämän arvioinnin aineistossa

VARHAISKASVATUS: Erityisopettajan yhteistyö

- Haastatteluissa, alle kolmevuotiailla erityisopettajan konsultoiva ja opettajia tukeva rooli korostuu. Erityisopettaja oli tarvittaessa hyvin tavoitettavissa.
"Mutta on kuitenkin tavoitettavissa ja yksikössä paikalla säännöllisesti, että saa nappasta hihasta ja käydä kysymässä. Aina voi soittaa tai laittaa viestiä. Koen sillain, että on kyllä ihan tavoitettavissa tarpeen tullen."
 - Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva rooli korostuu myös kansallisissa arvioissa. Vain alle kolmanneksessa arvioiduista ryhmistä varhaiskasvatuksen erityisopettaja teki yhteistyötä säännöllisesti (Sulkanen ym. 2023)
- Esiopetuksessa korostui erityisopettajan rooli erilaisten tukitarpeiden pienryhmien pitäjänä sekä palavereihin osallistumisena.
"Ja koulun erityisopettaja pitää sovittuja pienryhmiä tarpeen mukaan, että minkälaista tarvetta aina ryhmissä on. On ollut erilaisia leikkikerhoja ja tämmöisille aroille lapsille on ollut omanlaista tukea."
 - Erityisopettajan keskeinen rooli tuen prosessissa on tunnistettu myös kansallisesti (Huilla ym., arvioitavana; Linne, 2024). Erityisopettajan tuen koetaan kuitenkin toteutuvan heikosti kansallisella tasolla (Kannel ym., 2023)

PERUSOPETUS: Erityisopettajan yhteistyö haastatteluissa

- Ensimmäisellä luokalla erityisopettaja otti usein pienemmän ryhmän luokasta opetukseensa tai samanaikaisopetti luokassa.

"Meillä on lukuryhmät käytössä, että meillä on erityisopettajilla kahdella omat ryhmänsä eli ne semmoiset kirjaintason lukijat ja sitten muille meille kolmelle opettajalle jaettu muut ryhmät. Niissä kyllä homma tuntui sujuvan ihan mukavasti ja paljon ryhmänvaihdoksia on tehtykin. Että ne on semmoiset elävät ja päivittyvät ryhmät."

- Kuudennella luokalla erityisopettajan keskustelutuki oli tärkeää. Yhteistyö oli tiivistä ja toimivaa.

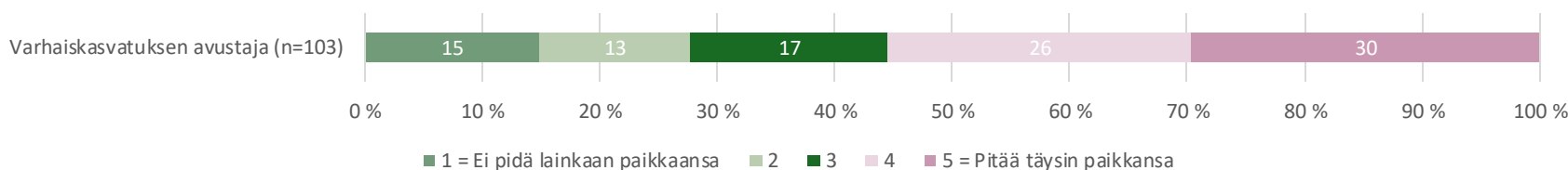
"Kun näkee muutenkin kun vaan sen oppitunnin aikana. Semmoista rentoa pientä keskustelua ja kyselyä, että ei tarvitse varata mitään aikaa eikä mennä mihinkään, vaan näkee tässä arjessa, niin se on kauhean tärkeätä."

- Seitsemännellä luokalla erityisopettaja oli palkitettu usealle luokalle yhtä aikaa. Erityisopettajan työpanosta oli rajattu vain tiettyihin aineisiin. Erityisopettajat olivat yhteistyökykyisiä ja opettajien tukena arjessa.

"Koen, että erityisopettajat on tietynlainen turva myös itselle tässä luokavalvojuudessa. -- Se on tavallaan työpari tiettyssä määrin. Tottakai hän on työpari monelle muullekin siellä koulussa, eikä pelkästään aina minun tarpeisiin voi vastata. Mutta joka ikiseen kysymykseen on kyllä tullut vastaus."

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS: Ohjaaja ja avustaja

Varhaiskasvatuksessa on käytössä riittävästi seuraavia palveluja

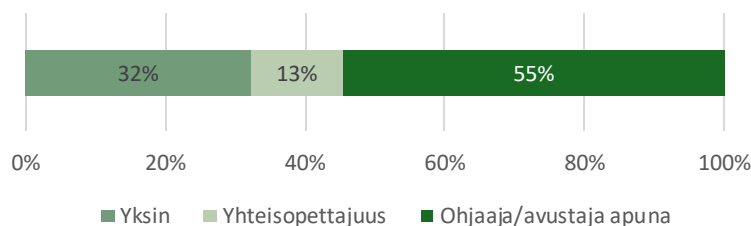
- Avustajan saatavuudessa oli kyselyvastauksissa hajontaa
 - Tulos on yhdenmukainen kansallisen arvioinnin kanssa, jonka mukaan avustajia on käytettävissä hyvin vaihtelevasti eri yksiköissä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa (Vainikainen ym., 2018). Myös Vantaalla vastauksissa oli hajontaa kysyttäessä avustajasta lapsiryhmässä tukikeinona (Ståhlberg ym., 2019)
- Haastatteluissa alle kolmevuotiailla ohjaajan koettiin auttavan koko lapsiryhmää

"Ohjaaja on kyllä tosi iso apu. Että kun on neljä aikuista, niin pystytään jakamaan paljon pienempiin ryhmiin niitä. Saa sitä arkea ja toimintaa tosi hyvin porrastettua ja se on semmoista rauhallista. Ja niitä aikuisia liikenee myös muillekin eikä vaa n niille tuen tarpeille."
- Esiopetuksessa ohjaajan rooli tuen tarjoajana korostui aamu- ja iltapäivähoidon aikana, kun opettaja ei ole lasten kanssa

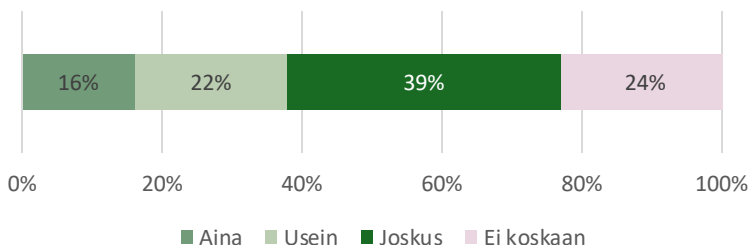
"Toki se tuki on aika pitkälti sen ohjaajan harteilla, joka siinä eskariluokassa muutenkin on. Mutta kun ne tässä iltapäiväkerhossa välillä jaetaan vähän eri porukoihin, että siellä saattaa olla semmonen ohjaaja, mikä ei lapsen kanssa eskariaikaa yhdeksästä yhteen ole. Mä itse koen, että meillä on aika hyviä ohjaajia tällä hetkellä, jotka kyllä osaa ottaa ne tuen tarpeet huomioon."

PERUSOPETUS: Opettajan ja ohjaajan yhteistyö

Opettaja vastaa opetuksesta

Koulunkäynninohjaaja tai avustaja on mukana luokassa

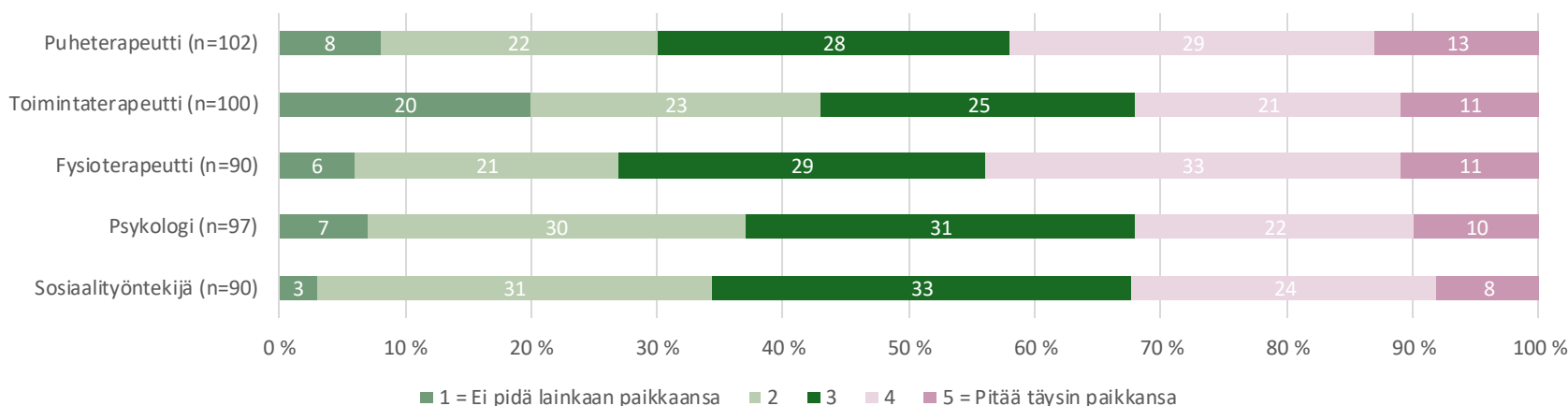
- Ohjaajan tai avustajan saatavuudessa oli kyselyvastauksissa hajontaa
- Haastatteluissa ensimmäisellä luokalla ohjaaja koettiin tärkeäksi osaksi toimivaa arkea.

"Kun oli luokkakohtainen ohjaaja, niin se oli aivan se arkipäivän ykkösjuttu. Mulla vielä oli osunut sellainen todella pätevä ohjaaja. Että siinä tietenkin on aina eroja, että kuinka hyvin ohjaajalla esimerkiksi on tuommoista nepsykoulutusta tai miten hän osaa näissä tilanteissa toimia. Mutta täällä on ollut meillä tosi taitavia ohjaajia näissä."

- Kuudennella luokalla hyvä ohjaaja kierteli auttamassa kaikkia luokassa.
- Seitsemännellä luokalla ohjaajat toimivat sekä luokassa, että läksyparkissa.

VARHAISKASVATUS: Sotealan ammattilaisten yhteistyö

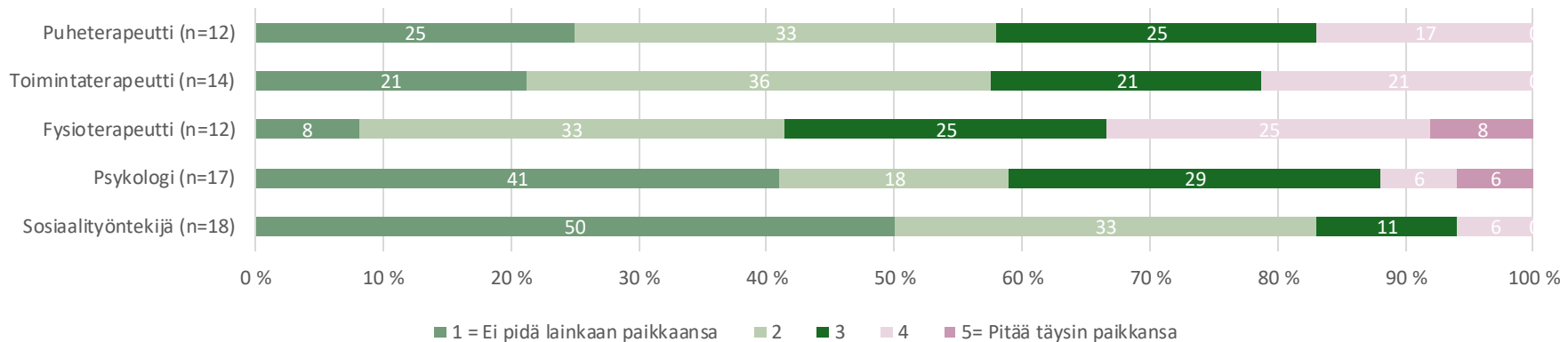
Kunnassa on saatavilla riittävästi seuraavien asiantuntijoiden palveluja (varhaiskasvatus)

- Varhaiskasvatuksessa eri asiantuntijoiden saatavuudessa ei ollut juurikaan eroja, vähintään kolmannes vastanneista oli tyytyväisiä eri asiantuntijoiden saatavuuteen ja vähintään kolmannes puolestaan tyytymätön
- Kansallisesti yhteistyö varhaiskasvatuksen ja sote-henkilöstön välillä on yleistä. Kansalliseen arviointiin osallistuneista varhaiskasvatuksen opettajista 85 % ilmoitti tehneensä yhteistyötä kuluneen vuoden aikana (Sulkanen ym., 2023)

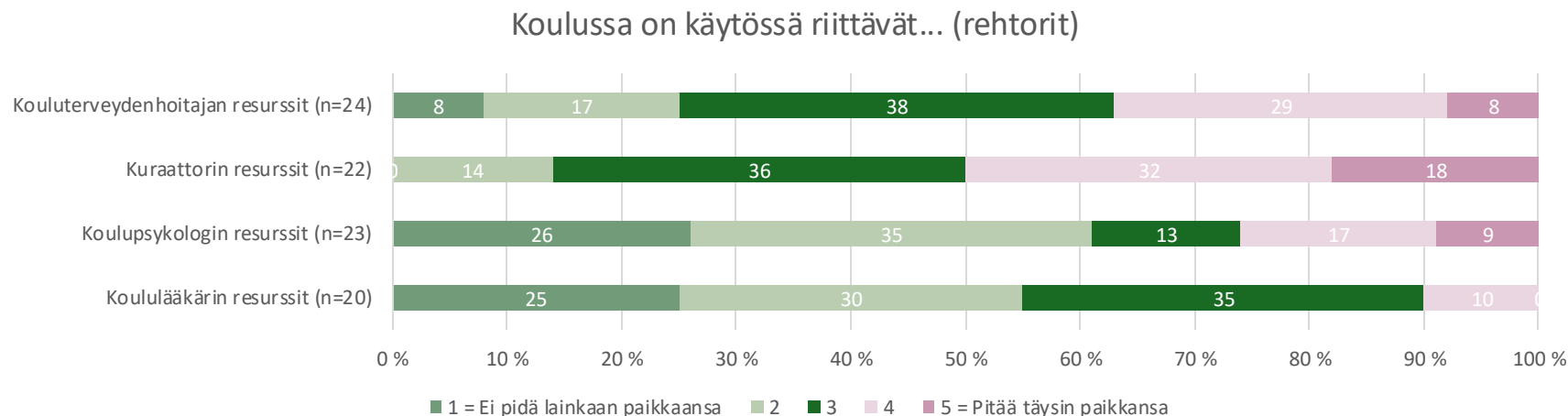
PERUSOPETUS: Sotealan ammattilaisten yhteistyö

Kunnassa on saatavilla riittävästi seuraavien asiantuntijoiden palveluja (rehtorit)

- Kunnan tasolla perusopetuksen rehtorien vastauksissa korostuivat puutteet psykologien ja sosiaalityöntekijöiden palveluissa
- Erityisesti koulupsykologien puute on käynyt ilmi myös kansallisissa aineistoissa (Huilla ym. arvioitavana)

PERUSOPETUS: Sotealan ammattilaisten yhteistyö

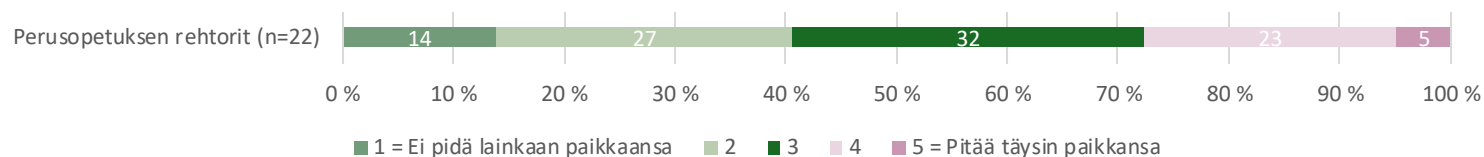
- Noin puolet vastanneista oli tyytyväisiä koulukuraattorin resursseihin
 - Kuraattorien kohtalaisen hyvää resurssia osoittavat myös kansalliset aineistot (Huilla ym. arvioitavana)
- Myös koulun tasolla perusopetuksen rehtorien vastauksissa korostuivat puutteet koulupsykologien resursseissa, samoin koululääkärien
 - Koulupsykologien ja -lääkärien puute on käynyt ilmi myös kansallisissa aineistoissa (Huilla ym. arvioitavana)

HAASTATTELUAINEISTO: Sotealan ammattilaisten yhteistyö

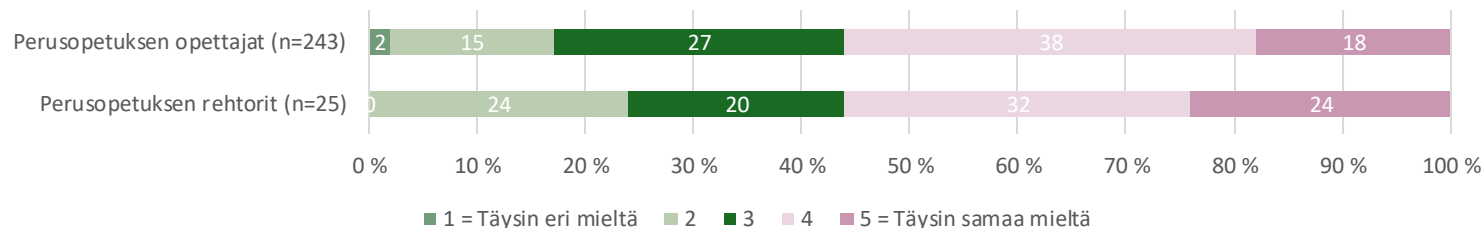
- Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimiva moniammatillinen yhteistyö vaatii auki puhuttuja, yhteisiä sääntöjä ja henkilökohtaisuutta eri ammattikuntien kesken. Kasvattajat kuvailivat, miten päiväkodin ulkopuoliset tahot tuntevat lapsen ja integroituvat osaksi toimintaa
"Molemmista näistä terapeuteista on selkeästi ollut niinku, että heitä myös kiinnostaa, miten täällä menee. Että he ei vaan tule tekemään sitä omaa hommaa ja lähde, vaan heitä kiinnostaa miten meillä menee ja hän haluaa kertoa myös, miten heillä menee lapsen kanssa. Että se on ollut tosi hedelmällistä se yhteistyö."
- Perusopetuksessa toimivan yhteistyön edellytyksiä olivat erityisesti helppo ja toimiva yhteydenpito ja nopea tuen saatavuus
"Laitat Wilmassa viestin, niin hyvä ettei seuraavalle päivälle tuu jo aika. -- Ja tää on ihan supertaitava vielä lasten kanssa. Se jotenkin aina onkii sieltä niitä pointteja, että miten itse pystyy lapsen oloa helpottamaan luokassa. Se jotenkin osaa löytää aina ne asiat lasten kanssa siinä ja on kyllä iso apu tähän arkeen. Mullakin on paljon lapsia, joilla on sitä tunnepuolen haastetta, niin sieltä on saanut kyllä paljon apuja."

PERUSOPETUS: Opiskeluhoolto

Opiskeluhooltopalveluja on saatavilla riittävästi koulussamme

Opiskeluhoolto toimii yksikössämme hyvin

- Rehtoreista 28 % oli tyytyväisiä opiskeluhoollon resursseihin ja vastaavasti 41 % koki tyytymättömyyttä resursseja kohtaan
- Samalla kuitenkin sekä rehtoreista että opettajista 56 % oli tyytyväisiä opiskeluhoollon toimivuuteen omassa yksikössään

YHTEENVETO: Moniammatillinen yhteistyö

- Moniammatillisessa yhteistyössä korostui erityisopettajan työpanos ja moninainen rooli: konsultoivana ja opettajan työtä tukevana, toisaalta pienryhmien pitäjänä ja ylipäättään lapsi- ja opetusryhmissä toimivana
 - Linjassa aiemman kansallisen tutkimuksen kanssa (Huilla ym. arvioitavana)
- Varhaiskasvatuksessa eri asiantuntijoiden saatavuudessa ei ollut juurikaan eroja, vähintään kolmannes vastanneista oli tyytyväisiä eri asiantuntijoiden saatavuuteen, toisaalta reilu kolmannes vastanneista koki tyytymättömyyttä
- Varhaiskasvatuksessa valtaosa vastaajista piti konsultoivan erityisopettajan palveluja riittävänä, kun taas ryhmässä toimivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssia piti riittävänä alle viidennes vastanneista
 - Linjassa aiemman kansallisen tutkimuksen kanssa (Sulkanen ym. 2023)
- Perusopetuksessa puolestaan korostui koulupsykologien, sosiaalityöntekijöiden ja koululääkärien puute
 - Kansallinen ilmiö (Huilla ym. arvioitavana)
- Toimiva moniammatillinen yhteistyö vaatii auki puhuttuja, yhteisiä sääntöjä ja henkilökohtaisuutta eri ammattikuntien kesken sekä oikea-aikaista reagointia

7. Oppimisen tuen uudistus

Oppimisen tuen uudistus

- Perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuki uudistuu, esi- ja perusopetusta koskevat muutokset astuvat voimaan 1.8.2025
- Uudistuksen tavoitteena on:
 - Vahvistaa lapsen ja oppilaan oikeutta saada varhaista, omassa ryhmässä toteutettavaa tukea, kuten yleistä tukiopetusta, erityisopettajan antamaa opetusta tai opetuskielen tukiopetusta
 - Uudistus lisää velvoitetta suunnitella ja toteuttaa opetusta ryhmän tarpeiden mukaan. Tuen keinoja voivat olla esimerkiksi opetuksen eriyttäminen, samanaikais- ja yhteisopetuksen lisääminen sekä oppimisympäristön esteettömyyden ja saavutettavuuden parantaminen
 - Uudistus vähentää erillisiä tuen tarpeen arviointiin ja tuen toteuttamisen suunnitteluun liittyvien asiakirjojen määrää. Samalla uudistus selkeyttää tuen tarpeen arvioinnin, suunnittelun ja päätöksenteon kokonaisuutta. Toisaalta uudistus lisää opettajan vastuuta toteuttaa tukea ryhmän tarpeiden mukaisesti (Opetushallitus, 2025)
- Tuen lakiuudistus tuli ajankohtaiseksi ennen fokusryhmähaastattelujen aloittamista, joten haastatteluihin lisättiin kysymys tuen uudistuksesta

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS:

Ajatuksia perusopetuksen tuen uudistuksesta

- Haastatteluissa varhaiskasvatuksen opettajia hämmensi tukitasojen poistuminen perusopetuksesta, kun tasot juuri saatiin varhaiskasvatukseen tuen yhtenäistämiseksi. Pelättiin, että tuen saaminen vaikeutuu tai loppuu, kun papereidenkaan kanssa se ei ole aina toteutunut. Ideaalitapauksessa uudistus voisi tarkoittaa tukea lapsen ja tilanteen mukaan jokaiselle.

"Mun mielestä ainakin on hassua, koska ne vasta varhaiskasvatukseen tietyllä lailla tuli, että neidän oli vielä sieltä pois"

"Mutta pahimmillaanhan se on säästötoimia, että sitä tukea ei vaan tule ikinä, niin se on se katastrofijätös. Mutta mun mielestä olisi hienoa, että jokainen saa kohdennetusti, että just kun nyt mää tarvitsen tämmöistä. Eikä ole niin, että sulla ei nyt nää kriteerit täyty tähän seuraavalle portaalle, niin ei voi mitään."
- Esiopetuksen opettajat toivoivat, että mahdollisuus tuen antamiseen säilyy ennallaan. Osa oli skeptisiä uudistuksen säästösyistä ja osa pelkäsi ettei tukea saa jatkossa niin hyvin, kun sitä ei ole kirjattu ylös. Kokivat, että vaatimukset esiopettajan ammattitaitoa kohtaan kasvavat, jos erityisopettajan resurssia heikennetään. Osa odottaa rauhassa tulevaa syksyä. Osa ei osannut vielä ottaa kantaa, mutta toivoivat että jollain taholla on selkeä suunnitelma.

"Kun yleisen tuen vaatimukset lisääntyy, niin se oma opettajan työ alkaa lähentelemään jo hyvin paljon erkan työtä. Sä joudut tai saat luoda sinne sen struktuurin, mikä tukee jokaista lasta. Mutta kyllä siinä välillä vaatimukset opettajalta on tosi paljon sekä yksilö- että ryhmätasolla."

PERUSOPETUS: Ajatuksia tuen uudistuksesta

- Haastatteluissa perusopetuksen opettajat toivoivat, että uudistus helpottaisi kirjaamista. Pelättiin, että tukitoimet heikkenevät ja luokkakoot kasvavat, kun vain erityisillä olisi paperit. He pelkäsivät, että tehostetun tuen oppilaat eivät jatkossa saa tukea, mutta toisaalta todettiin, että tehostetun tuen tukikeinot ovat usein sellaisia, joita kaikille luokassa tarjotaan. Pelättiin, että erityisopettajan resurssi riittää jatkossa vain erityisen tuen oppilaille. Toisaalta todettiin, ettei paperille kirjatut suunnitelmat ole toteutuneet tähänkään asti. Osa ei osannut vielä ottaa kantaa.
"Jos sellaiset, jotka kuitenkin tarvii jatkuvaa tukea arjessa, niin jos heitä ei enää kirjata mihinkään paperille, niin sitten se heidän luokkakokonsa onkin yhtäkkiä mahdollista paisuttaa aivan. -- Tai jos erityisopettajien tuntimäärää jaetaan jollain lailla niiden paperit saaneiden kesken, niin ne vähän pienemmän kynnyksen tuen tarvitsijat jää huomiotta."
- Perusopetuksen opettajat säästäisivät nykyisistä toimintamalleista:
 - Tuen arvioinnin säännöllisyyden
 - Tukipalaverit tiedonkulun takaamiseksi huoltajille ja moniammatilliselle tiimille sekä asioiden liikkeelle saattamiseksi
 - Kirjaamisen muistin tueksi sekä opettajan oikeusturvana huoltajien unohtaessa sovittuja asioita

8. Yhteenveto

YHTEENVETO: TUEN RESURSSIT VARHAISKASVATUKSESSA

- Varhaiskasvatuksen johtajista noin puolet koki, että kunnan taloudelliset resurssit ovat riittäviä
 - Eniten hajontaa vastauksissa oli siinä, miten tuen tarve pystytään ennakoimaan tai miten resurssien koetaan jakautuvan kunnan eri yksiköiden kesken
- Varhaiskasvatuksessa yli puolet vastaajista koki, että kaikki lapset saavat tarvitsemansa tehostetun tai erityisen tuen
- Varhaiskasvatuksen johtajat kokivat henkilöstön kelpoisuuden, osaamisen ja vakinaisuuden varsin riittäviksi, toisin kuin aiemmissa kansallisissa tutkimuksissa
 - Toisaalta, silloin kun yksiköissä oli koettu haasteita tukitoimien järjestämisessä, suurimpina syinä koettiin henkilöstön vaihtuvuus ja puute lapsiryhmissä, mikä on linjassa kansallisen tilanteen kanssa
 - myös haastatteluissa nousi esiin henkilöstön vaihtuvuus ja koulutuksen puute
- Varhaiskasvatuksessa vastaajista valtaosa piti konsultoivan erityisopettajan palveluja riittävänä, kun taas ryhmässä toimivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssia piti riittävänä vain alle viidennes

YHTEENVETO: TUEN RESURSSIT PERUSOPETUKSESSA

- Perusopetuksen rehtoreista noin puolet koki, että kunnan taloudelliset resurssit ovat riittäviä
 - Eniten hajontaa vastauksissa oli siinä, miten tuen tarve pystytään ennakoimaan tai miten resurssien koetaan jakautuvan kunnan eri yksiköiden kesken
- Perusopetuksen opettajista alle viidesosa koki, että kaikki lapset saavat tarvitsemansa tuen
- Perusopetuksen opettajista vajaa kolmannes ja rehtoreista noin puolet koki, että osa- ja kokoaikaisen erityisopetuksen resurssi on riittävä – linjassa aiemman tutkimuksen kanssa
- Omaa luokkaa opettaneista yli puolet koki, että tehostettua tai erityistä tukea saavat lapset saavat tarvitsemansa tuen, useampaa luokkaa opettaneista näin koki selvästi alle puolet
- Vajaa kolmannes perusopetuksen rehtoreista koki yleisesti moniammatillisen yhteistyön resurssit riittäviksi – toisaalta noin puolet vastaajista oli tyytymättömiä eri asiantuntijoiden saatavuuteen, erityisesti tämä näkyi psykologeissa ja sosiaalityöntekijöissä, sekä koululääkäreissä, joiden saatavuuteen oli tyytymättömiä yli 80 % vastaajista – sama ilmiö havaittu kansallisesti
- Perusopetuksen rehtoreista alle kolmannes oli tyytyväisiä opiskeluhoitopalvelujen saatavuuteen, kuitenkin yli puolet heistä koki, että opiskeluhoito toimii koulussa

YHTEENVETO: TUEN RAJAPINNAT

- Valtaosa vastanneista koki yleisen ja tehostetun tuen rajapinnan selkeänä, mikä on linjassa aiempien kansallisten selvitysten kanssa. Yli puolet vastanneista koki tehostetun ja erityisen tuen rajapinnan selkeänä, mikä on hiukan suurempi osuus kuin aiemmissa kansallisissa selvityksissä
- Siirtymät yleisestä tehostettuun ja tehostetusta erityiseen tukeen koettiin miltei yhtä selkeinä. Aiempien selvitysten mukaan kansallisella tasolla siirtymä tehostetusta erityiseen tukeen on ollut epäselvempi kuin yleisestä tehostettuun tukeen
- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä ei ollut eroja tuen rajapintojen selkeydessä
- Tuen rajapintoja selkeyttävät tekijät voitiin jakaa aikuisten toimintaan ja rakenteisiin liittyviin tekijöihin sekä lasten ja oppilaiden ominaisuuksiin
 - Selkein kriteeri rajapinnoilla oli tukitoimien riittämättömyys, sekä tuen intensiteetin ja ajallisen keston kasvu. Lisäksi erottuivat tarve aikuisen ohjaukselle ja monialaiselle yhteistyölle. Nämä olivat linjassa aiempien selvitysten kanssa
 - Tuen rajapintoja haastoivat kriteerien epäselvyys ja tietämättömyys eri yksiköiden käytännöistä sekä resurssien puute
 - Oppimiseen liittyvät haasteet oli selkeämmin tunnistettavissa kuin käyttäytymisen haasteet

YHTEENVETO: TUEN TOIMIVUUS

- Tuen tarpeen tunnistamisessa varhaiskasvatuksessa eniten käytössä olivat erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan havainnointi, huoltajien haastattelu sekä muiden sote-alan asiantuntijoiden arvioinnit. Perusopetuksessa puolestaan perustaitojen seulominen, opettajan havainnointi ja huoltajien haastattelut
 - Aiemmassa kansallisessa selvityksessä erityisopettajien testit ovat olleet selkeästi useammin käytössä, muutoin tämän arvioinnin tulokset ovat linjassa aiempien selvitysten kanssa
- Tehostetun ja erityisen tuen tasoilla on pääosin samat tunnistuskeinot käytössä, ainoastaan psykologien testit ja lääkärin tutkimukset painottuvat erityisessä tuessa
- Tukitoimista varhaiskasvatuksessa eniten käytössä olivat toistuvat toimet ja ennakointi, saavutettava vuorovaikutus, joustavat pienryhmät ja tuki osana vertaisryhmää sekä erityisopettajan konsultointi – tukimuodot molemmilla tuen tasoilla olivat pääosin samat
- Perusopetuksessa tukitoimina useimmiten käytössä olivat opetuksen eriyttäminen, erityisopettajan konsultointi, joustavat ryhmittelyt ja tiiviimpi yhteistyö kotien kanssa. Tulokset ovat osin linjassa aiempien kansallisten selvitysten kanssa, joskin tukiopestusta ja ryhmäkokoja käytettiin tämän arvioinnin tulosten mukaan selvästi vähemmän
 - Voi liittyä siihen, että ryhmäkoot, oppilaskokoonpano ja aikuisten määrä luokassa koetaan sopivina. Perusopetuksen opettajista vain kolmasosa vastasi opettavansa luokkaa yksin, ja avustaja oli vähintäänkin joskus käytössä yli 70 % vastanneista

ARVIOINNIN AINEISTOSTA

- Kyselyillä tavoitettiin vain pieni osa arvioinnin koko kohdejoukosta, eikä esimerkiksi kuntien välisiä eroja voitu tarkastella
- Toisaalta vastaajia saatiin kaikista kunnista ja eri työnkuvat, koulutusasteet ja työkokemus olivat vastaajien kesken hyvin edustettuina
- Ei voida tietää, painottuiko vastanneissa erityisen hyvin tai huonosti asiat kokeneiden joukko, toisaalta vastauksissa oli paljon hajontaa ja lisäksi monin paikoin tämän arvioinnin tulokset olivat linjassa aiempien kansallisten selvitysten kanssa
- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tuloksia ei vertailtu keskenään erilaisten toimintaympäristöjen ja -kulttuurien takia, toisaalta esimerkiksi nykyisen kolmitasoisien tuen toimivuudessa varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä ei haivattu juurikaan eroja
- Perusopetuksesta saatuja tuloksia on voitu verrattu enemmän aiempiin selvityksiin ja tutkimukseen, jossa kolmitasoinen tuki on ollut selvästi pidempään käytössä

VARHAISKASVATUS: KESKEISET TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Varhaiskasvatuksessa eniten käytetyt tukitoimet olivat toistuvat toiminnot ja ennakointi, saavutettava vuorovaikutus, joustavat pienryhmät, tuki osana vertaisryhmää sekä erityisopettajan konsultointi
 - Kaikissa lapsiryhmissä on tärkeää panostaa tukitoimiin, jotka palvelevat kaikkia lapsia ja tukevat varhaista puuttumista:
 - toistuvat, ennakoitavat arkirutiinit ja selkeä päivärytmi
 - monipuolinen kommunikointi ja saavutettava vuorovaikutus
- Konsultoivan erityisopettajan resurssia pidettiin riittävänä, mutta rooli koettiin ristiriitaiseksi. Erityisopettajan antamalle oikea-aikaiselle tuelle oli tarve, mutta hänen ei aina koettu tunnevan lapsiryhmän arkea ja lapsia riittävästi, esimerkiksi tuen tarpeen tunnistamisessa
 - Jatkossa on tärkeä panostaa siihen, että konsultoiva erityisopettaja viettää aikaa ryhmissä ja tuntee näin yksiköiden lapset paremmin
- Samaan aikaan ryhmässä toimivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssista oli selkeä pula
 - Jatkossa on tärkeä tarkastella resursseja siitäkin näkökulmasta, että myös ryhmässä toimiviin erityisopettajiin on resursseja
- Aikuisen vahvalle läsnäololle ja tuelle on tarve
 - Lapsiryhmien arjessa on myös hyvä ottaa paremmin huomioon avustajien resurssit

PERUSOPETUS: KESKEISIMMÄT NOSTOT JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Perusopetuksessa tukitoimina käytettiin useimmiten opetuksen eriyttämistä, erityisopettajan konsultointia ja joustavia ryhmittelyjä. Haastatteluissa korostuivat erityisesti erilaiset joustavat ryhmittelyt tuen tarpeen tai taitotason mukaan.
 - Oppimisen tuen uudistuksen jälkeen on tärkeää huolehtia, että joustaviksi nimitetyistä ryhmittelyistä ei synny pysyvämpiä piilotettuja tasoryhmiä
- Aineistossa korostui myös tarve erityisopettajan konsultaatiolle ja tuelle
 - Oppimisen tuen uudistuksen jälkeen on tärkeää huolehtia, että erityisopettajan työnkuva ei laajene entisestään, sillä jo ennen uudistusta erityisopettajan rooli on ollut moninainen
 - Samalla on kehitettävä toimintakulttuuria entistä enemmän yhteisopettajuuden suuntaan ryhmäkohtaisena tukena. Tuen uudistuksen myötä onkin hyvä pyrkiä luomaan rakenteita ja toimintakulttuuria, jotka tukevat yhteisopettajuutta ja tiimityötä
- Perusopetuksessa koettiin selkeästi puutetta psykologien, sosiaalityöntekijöiden ja koululääkärien palveluissa, kun taas koulukuraattorien resursseihin oltiin tyytyväisempiä
 - Kuraattoreiden kanssa tehtävää yhteystyötä on hyvä vahvistettava, jotta olemassa olevat resurssit saadaan hyödynnettyä
- Aikuisen vahvalle läsnäololle ja tuelle tarve
 - Tuen uudistuksen jälkeen olisi hyvä resursoida esimerkiksi kirjaamisesta vapautuva aika aikuisen läsnäoloon opetusryhmissä

VARHAISKASVATUS JA PERUSOPETUS: KESKEISET TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

- Vajaa kolmannes perusopetuksen rehtoreista koki moniammatillisen yhteistyön resurssit riittäviksi, kuitenkin valtaosa koki, että moniammatillinen yhteistyö toimii omassa yksikössä hyvin
 - Monialaista yhteistyötä on hyvä rakentaa eri ammattikuntien kesken luomalla selkeät yhteydenottokeinot, yhteiset säännöt ja henkilökohtaiset kontaktit ammattilaisten välille
- Moniammatillisessa yhteistyössä ja toimivissa tuen käytänteissä korostui erityisopettajien työpanos ja moninainen rooli: konsultoivana ja opettajan työtä tukevana sekä pienryhmien pitäjänä ja lapsi- ja opetusryhmissä toimivana
 - Erityisopettajan rooleja on hyvä selkeyttää ja kohdistaa työaikaa sinne, missä tarve on suurin
- Tuen tasoille kaivattiin selkeitä kriteereitä, vaikka ymmärrettiin, että tarkkojen kriteerien määrittäminen on haastavaa ja osin mahdotonta. Käytännön arjessa syntyy omia termejä, kuten kohdennettu yleinen tuki, vahva yleinen tuki, vaativa monialainen tuki
 - On tärkeää käydä yhteistä keskustelua varhaiskasvatussyksiköiden kesken, oppilaitosten kesken sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä, erityisesti perusopetuksen tuen uudistuksen jälkeen. Yksikkö-, kunta- ja sotealuetasolla tarvitaan yhteiset käsitteet, jotta lapsien ja oppilaiden yhdenvertainen kohtaaminen toteutuu
- Aikuisen vahvalle läsnäololle ja tuelle on tarve varhaiskasvatuksesta perusopetuksen viimeisille luokille
 - Avustajien resurssit on hyvä huomioida kaikissa lapsi- ja opetusryhmissä, jotta lasten ja oppilaiden kohtaaminen arjessa mahdollistuu riittävästi

9. Lähteet

Lähteet

- Hautamäki, J., Hilasvuori, T., Lintuvuori, M., Thuneberg, H., Vainikainen, M.-P., Ahtiainen, R., Mäkelä, T., Hienonen, N., Kivistö, E. & Karjula, A. (2013). VALAISE 2012–2013 Valtakunnallinen perusopetuksen lainsäädäntömuutoksen seuranta tutkimus. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaisematon loppuraportti.
- Heilala, C., Kalland, M., Lundkvist, M., Forsius, M., Vincze, L., & Santavirta, N. (2022). Work demands and work resources: Testing a model of factors predicting turnover intentions in early childhood education. *Early Childhood Education Journal*, 50(3), 399–409. <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01166-5>
- Heiskanen, N., Alasuutari, M., & Vehkakoski, T. (2019). Recording Support Measures in the Sequential Pedagogical Documents of Children With Special Education Needs. *Journal of Early Intervention*, 41(4), 321–339. <https://doi.org/10.1177/1053815119854997>
- Huilla, H., Kosunen, S., Hienonen, N., Juvonen, S., Inkinen, A. & Saariluoma, L. (arvioitavana). Yhteisöllinen opiskeluhoito koulun keskeisenä tehtävänä ja koulujen välisten erojen tuottajana?
- Keskitalo, J. & Leijon, J. (2024) Siirtymät tuen tasoilla. Tuen rajapintojen tunnistaminen ja haasteet Tampereen kaupunkiseudun varhaiskasvatuksessa. Kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto
- Kosunen, S., Inkinen, A., Krzywacki, H., & Hienonen, N. (2021). Vaihtuvatko luokat? Joustava ryhmittely matematiikan opetuksessa. *FMSERA Journal*, 4(2), 4-18. <https://journal.fi/fmsera/article/view/101893>
- Kosunen, S., Saari, J., Huilla, H. & Hienonen, N. 2024. Uupuvat opettajat, Rekrytointivaikeudet ja opettajasegregaatio Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 89(3), 255–267.
- Lahtinen, E. & Mäenpää, H. (2025). Kolmitasoinen tukimalli kuntien varhaiskasvatuksessa – monimenetelmätutkimus mallin rajapintojen selkeydestä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Lintuvuori, M., Hienonen, N., Lindgren, E., Asikainen, M. & Vainikainen, M.-P. (2020). Oppimisen ja koulunkäynnin tuen järjestelyt ja niiden alueelliset erot – jatkoselvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Julkaisematon loppuraportti.
- Lintuvuori, M. & Rämä, I. (2022). Oppimisen ja koulunkäynnin tuki. Selvitys opetuksen järjestäjien näkemyksistä tuen järjestelystä kunnissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja, 2022:6. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163896>
- Kannel, L., Kuusiholma-Linamäki, J., Harju-Luukkainen, H., Heiskanen, N., Kuusisto, A., & Kulmala, V. (2023). *Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 2023:28.
- Linne, T. (2024). *Selvitys varhaiskasvatustuen uudistuksen toteutumisesta*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2024:38.
- Opetushallitus. (2025). Oppimisen tuki uudistuu esi- ja perusopetuksessa – Tukea tulee saada mahdollisimman varhain ja omassa ryhmässä. Tiedote 13.2.2025. <https://www.oph.fi/uutiset/2025/oppimisen-tuki-uudistuu-esi-ja-perusopetuksessa-tukea-tulee-saad-mahdollisimman>
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen M.-L., Gammerlgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Karvi Julkaisu 15:2019.
- Rusi, M., Ylitapio-Mäntylä, O., Arkko, T., Kuosmanen, A., Lahdenperä-Laine, J., Lahtinen, J., Pérez, J., Rinne, P. & Vlasov, J. (2021). Varhaiskasvatuksen työvoiman tarve ja saatavuus. In *Programme for Developing Education and Training Provision and Programmes in Early Childhood Education and Care 2021–2030*. (pp. 89–101) Ministry of Education and Culture.
- Ståhlberg, L., Kupiainen, S., Rämä, I., Lintuvuori, M. & Hotulainen, R. (2019). *Kehityksen, oppimisen ja koulunkäynnin tuki Vantaalla 2018: Selvitys tuen toimivuudesta ja riittävyydestä varhaiskasvatuksesta ammatilliseen koulutukseen*. Helsingin yliopisto, Koulutuksen arviointikeskus, Helsinki.
- Sulkanen, M., Kuusiholma-Linamäki, J., Alasuutari, M., Saranko, L., & Lerkkanen, M.-K. (2023). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022. Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen. *JYU Reports*, 1–60. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2023/23>
- Vainikainen, M.P., Lintuvuori, M., Paananen, M., Eskelinen, M., Kirjavainen, T., Hienonen, N., Janhukainen, M., Thuneberg, H., Asikainen, M., Suhonen, E., Alijoki, A., Sajaniemi, N., Reunamo, J., Keskinen, H.L. & Hotulainen, R. (2018). *Oppimisen tuki varhaislapsuudesta toisen asteen siirtymään: tasa-arvon toteutuminen ja kehittämistarpeet*. Valtioneuvoston kehitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 55/2018.
- Äikäs, A., Pesonen, H., Heiskanen, N., Syrjämäki, M., Aavikko, L., & Viljamaa, E. (2023). Approaches to collaboration and support in early childhood education and care in Finland: professionals' narratives. *European Journal of Special Needs Education*, 38(4), 528–542. <https://doi.org/10.1080/08856257.2022.2127081>

Katariina Ratia
Palvelupäällikkö

Tampereen seudun Osa

p. 044 4314213
katariina.ratia@tampere.fi

Ninja Hienonen
Vastaava tutkija

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin
tiedekunnan REAL-tutkimuskeskus

p. 0503182273
ninja.hienonen@tuni.fi